

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Ekofeminismus v Africe

(Případová studie Jihoafrické republiky)

Diplomová práce

Autor: Bc. Martina Mikolášová

Studijní program: K-NPAST

Studijní obor: Politologie - africká studia

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičanová, Ph.D.

Děkuji Mgr. et Mgr. Lence Špičanové, Ph.D. za kvalitní vedení této práce.

Děkuji svým báječným dětem Arturovi, Amelii a Alanovi Richardovi za trpělivost.

Děkuji rodině a přátelům, kteří mě celou dobu podporovali.

Děkuji všem statečným ženám, které bojují za spravedlivý svět.



Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Martina Mikolášová

Studium: F17NK0006

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - africká studia

Název diplomové práce: **Ekofeminismus v Africe - případová studie Jihoafrické republiky**

Název diplomové práce AJ: Ecofeminism in Africa - a Case Study of South Africa

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce bude na základě teorie ekofeminismu zkoumat sílu ženského hnutí, jež bojuje proti environmentálním hrozbám v Africe, které dnes považujeme za jedny z klíčových faktorů nestability nejenom v tomto regionu, ale i ve světě. Cílem práce je analyzovat ženská ekofeministická hnutí v jižním regionu subsaharské Afriky, především v Jihoafrické republice. Ambicí této studie je analyzovat strukturu, příležitosti a překážky a především nástroje, které ekofeministická hnutí používají. Práce mapuje výzvy, které ekofeministická hnutí přijímají a její výsledky. Na základě této analýzy je cílem práce najít společenské, kulturní i politické překážky, na která hnutí narážejí a zhodnotit jejich účinnost při boji proti environmentálním hrozbám a diskriminaci žen v regionu jižní Afriky. Tato práce nejdříve definuje ekofeminismus, jeho postavení v teoriích a jeho význam pro Afriku. Dále práce definuje environmentální hrozby a společenskou, kulturní a politickou situaci v Jihoafrické republice. Následně představí tamní ekofeministická hnutí a porovná jejich ambice a uskutečněné cíle. Práce rovněž analyzuje příčiny jejich selhání a navrhuje možnosti řešení. Z metodologického hlediska se jedná o kvalitativní jednopřípadovou studii.

Beinart, William a Coates, Peter. 2002. Environment and history: The taming of nature in the USA and South Africa. London: Routledge. Etim, James, ed. 2016. Introduction to gender studies in Eastern and Southern Africa: a reader. Rotterdam: Sense Publishers. Harcourt, Wendy a Nelson, Ingrid L., ed. 2015. Practising feminist political ecologies: Moving beyond the 'green economy'. London: Zed Books Ltd. Kaufman, Joyce P. a Williams, Kristen P. 2015. "Women, DDR and post-conflict transformation: Lessons from the cases of Bosnia and South Africa." Journal of Research in Gender Studies 5, č. 2, 11-53. MacGregor, Sherilyn. 2007. "Beyond mothering earth: Ecological citizenship and the politics of care." Women and Environments International Magazine 74/75, č.2, 58-59. Masters, Lesley a Duff, Lyndsey, eds. 2011. Overcoming barriers to climate change adaptation implementation in Southern Africa. South Africa: African Books Collective. McDonald, David A., ed. 2004. Environmental Justice in South Africa. Athens: Ohio University Press. Mesina, Rita Marie L., 2009. "A Take on Ecofeminism: Putting an Emphasis on the Relationship between Women and the Environment." Ateneo Law Journal 53, č. 4, 1120-1146. Nhamo, Godwell a Inyang, Ekpe. 2011. Framework and tools for environmental management in Africa. Dakar: African Books Collective. Shiva, Vandana a Mies, Maria. 2014. Ecofeminism. London: Zed Books. Siwila, Lilian Cheelo. 2014. "Tracing the ecological footprints of our foremothers: Towards an African feminist approach to women's connectedness with nature." Studia Historiae Ecclesiasticae 40, č. 2, 131-147. Spretnak, Charlene. 1990. "Ecofeminism: Our roots and flowering. Reweaving the world: The emergence of ecofeminism." ReVision 14, č.2, 3-14. Warren, Karen J., 2002. "Ecofeminist Philosophy: A Western Perspective on What It Is and Why It Matters." Ethnics 113, č.1, 184. Warren, Karen J., 1994. Ecological feminism. London: Routledge.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičanová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.11.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. 12. 2019

Anotace

MIKOLÁŠOVÁ, MARTINA. Ekofeminismus v Africe. Případová studie Jihoafrické republiky. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, 85 str. Diplomová práce.

Cílem této diplomové práce je analyzovat ekofeminismus v Jihoafrické republice. Ekofeminismus je zde zastoupen nejen ideologií, ale především aktivním hnutím WoMin. Výzkumnou otázkou je, na jaké kulturní, společenské a politické překážky toto hnutí naráží. Charakterem této práce je instrumentální případová studie, která analyzuje situaci v Jihoafrické republice, hnutí WoMin, témata, kterými se hnutí zabývá a především doporučení, jak zlepšit tíživou situaci pro ženy a přírodní prostředí. Ekofeminismus v tomto případě usiluje o zlepšení nerovného postavení žen a o ochranu životního prostředí. Oboje ohroženo vykořisťovatelským chováním těžařské firmy ArcelorMittal. Práce je doplněná konkrétním případem kauzy “Vaal Triangle”, která dokládá pozitivní vliv ekofeminismu v Jihoafrické republice. Během analýzy se také podařilo zmapovat úsilí hnutí WoMin na lokální, národní i mezinárodní úrovni. Tato instrumentální případová studie potvrdila platnou a účinnou teorii ekofeminismu v Jihoafrické republice.

Klíčová slova: ekofeminismus, Jihoafrická republika, ženská práva, environmentální problémy, průmyslové společnosti

Annotation

MIKOLÁŠOVÁ, MARTINA. The Ecofeminism in Africa. The Case Study of South Africa. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2019, 84 pp. Master Thesis.

The aim of this thesis is to analyze ecofeminism in South Africa. Ecofeminism is represented not only by ideology, but mainly by the active WoMin movement. The research question is what cultural, social and political barriers this movement faces. Characteristics of this work is an instrumental case study that analyzes the situation in South Africa, the nature of the WoMin movement, the topics the movement deals with and, above all, recommendations how to improve the difficult situation for women and the natural environment. In this case, ecofeminism seeks to improve women's inequality and protect the environment. Both threatened by the exploitative behavior of the mining company ArcelorMittal. The work is complemented by a specific case of the “Vaal Triangle” case, which demonstrates the positive impact of ecofeminism in South Africa. WoMin's efforts at the local, national and international levels were also mapped during the analysis. This instrumental case study confirmed a valid and effective theory of ecofeminism in South Africa.

Keywords: ecofeminism, South Africa, WoMin, women rights,
 environmental issues, industrial company

Obsah

Úvod	1
1. Teoretické a metodologické ukotvení práce	4
1.1 Metodologie případové studie	4
1.2 Teoretický rámec	5
1.2.1 Ukotvení ekofeminismu v teorii feminismu	6
1.2.2 Definice ekofeminismu	9
1.2.3 Historie ekofeminismu	11
1.2.4 Propojení ženy a přírody	12
1.2.5 Kritika ekofeminismu	14
1.2.6 Proudby ekofeminismu	15
2. Kontext případové studie	18
2.1 Jihoafrická republika obecně	18
2.2. Specifické problémy Jihoafrické republiky	19
2.2.1 Dědictví apartheidu	19
2.2.2 Korupce	21
2.2.3 Kriminalita	22
2.2.4 HIV/AIDS	23
2.3 Průmysl	24
2.3.1 Ocelářský průmysl a ISCOR/ArcelorMittal	25
2.3.2 Dopady těžařského průmyslu na životní prostředí a ženy	26
2.3.3 Extraktivismus a post-extraktivismus	27
2.4 Postavení ženy v Jihoafrické republice	28
2.4.1 Kulturní, společenské a politické postavení ženy	28
2.4.2 Ženská hnutí v Jihoafrické republice	33
2.4.3 Právní rámec ochrany ženských práv	34
3. Ekofeminismus v Jihoafrické republice	36
3.1 Role WoMin v Africe	36
3.2 Vývoj hnutí WoMin	37
3.3 Cíle a aktivity hnutí WoMin	40
3.4 “Full Collection” - Analytická studie WoMin	41

3.4.1 Problematika implementace ochranných zákonů	42
3.4.2 Problematika postavení pracujících žen v dolech	44
3.4.3 Dopady porušení suverenity vlastnictví půdy na ženy	46
3.4.4 “Neviditelná” práce žen	49
3.4.5 Dopady extraktivismu na ženská těla, sexualitu a autonomii	50
3.4.6 Transformace maloobjemové těžby	51
3.5 Konkrétní příklad - Kaura “Vaal Triangle”	53
4. Analýza role ekofeminismu v Jihoafrické republice	56
4.1 Vzájemné vazby mezi Jihoafrickou republikou a ekofeminismem	56
4.2 Účinnost nástrojů WoMin	58
4.3 Několikaúrovňový charakter hnutí WoMin	60
4.4 Politické, kulturní a společenské překážky	61
4.4.1 Politické překážky	62
4.4.2 Kulturní překážky	63
4.4.3 Společenské překážky	63
4.5 WoMin a revize teorie ekofeminismu	65
Závěr	67
Zdroje	71
Příloha A	82
Příloha B	84

Seznam použitých zkratk

ACHPR	African Commission on Human and Peoples Rights
ANC	African National Congress
ASM	Maloobjemová těžba
CEDAW	Committee on the Elimination of Discrimination against Women
CESCR	Committee on Economic, Social and Cultural Rights
FSAW	Federation of South African Women
IANRA	International Alliance on Natural Resources in Africa
IFC	International Finance Corporation
ONE	Organization ONE
UN	United Nations
PWMSA	Progressive Women`s Movement of South Africa
SABC	South African Broadcasting Television
VEJA	Vaal Environmental Justice Alliance
WB	World Bank
WNC	Women`s National Coalition

Úvod

Když v České republice použijete slovo “ekofeminismus”, nikdo příliš neví, o co se jedná. Spojí si tento termín s “feminismem” se všemi negativními konotacemi a tím zájem končí. Přitom ekofeminismus je užitečnou teorií, které má s radikálním feminismem společného jen málo. Ekofeminismus řeší jedny z nejkompexnějších a nejbolestivějších témat vůbec - nerovnocenné postavení žen a ochranu přírody. V africkém prostředí to jsou dnes velmi aktuální problémy.

Navíc se ekofeminismus v Africe stává čím dál tím atraktivnější alternativou nového uspořádání a fungování tamější společnosti. Jak řekla Fatimah Kelleher: *“Afrika se ocitá na sebedestruktivní trajektorii. Političtí vůdci nejsou schopni představit si proces vývoje, který by byl méně destruktivní, více spravedlivý a více jedinečný pro africké podmínky. Zde je ekofeminismus klíčový, neboť nabízí alternativu a především klade klíčové otázky, zda je pokrok definovaný ekonomickým růstem a kapitalismem ten pravý.”* Z těchto důvodů považujeme tuto práci za přínosnou, neboť zkoumá moderní trend v africkém prostředí a vůbec seznamuje českou veřejnost s pojmem “ekofeminismus”.

Vybrali jsme si pro případovou studii Jihoafrickou republiku, neboť její rozvinutost a zároveň patologické vlivy, se kterými se tato země potýká, nám umožnili přístup k bohatým zdrojům, jak ekofeminismus funguje v africkém prostředí. Jako zástupce ekofeminismu v Africe jsme vybrali hnutí WoMin, které je nejsilnější, nejrozsáhlejší a nejpropracovanější co do organizace a jako zprostředkovatel ideologie ekofeminismu v občanskou aktivitu.

Cílem této práce je analyzovat společenské, kulturní i politické překážky, na která ekofeministická hnutí narážejí a zhodnotit jejich účinnost při boji proti environmentálním hrozbám a diskriminaci žen v regionu jižní Afriky.

Teze naší práce je na následující: předpokládáme, že existence WoMinu v Jihoafrické republice vede k aktivizaci určité části společnosti, a to chudých žen, které tak “zespoda” nutí těžařské společnosti zlepšit zacházení se ženami a přírodou.

Další výzkumné otázky, které vyplývají z výzkumu naší práce jsou:

- Jakými tématy se zabývá ekofeministické hnutí v Jihoafrické republice?
- Jaké jsou nástroje, které WoMin využívá?

- Podařilo se díky ekofeminismu zlepšit postavení žen, nebo zvýšit ochranu přírody v Jihoafrické republice?

Charakter této práce je instrumentální případová studie, kde předmětem zkoumání je ekofeminismus a kontextem je Jihoafrická republika. Budeme tedy zkoumat i to, jak tato případová studie souhlasí s výchozí ideologií ekofeminismu.

V první části práce vymežíme metodologický a teoretický rámec této práce. Seznámíme se s charakterem a metodikou instrumentální případové studie a s teoriemi feminismu a ekofeminismu. Ekofeminismus představíme v širším kontextu ideologie feminismu, historie, typologie i kritiky.

Ve druhé části práce analyzujeme kontext případové studie a tím je prostředí Jihoafrické republiky. Vycházíme ze světových statistik, které nám také ukázaly faktory, které by mohly ovlivňovat aktivitu ekofeminismu v zemi. Proto kromě obecných údajů o zemi jsme zařadili i kapitolu o korupci, kriminalitě, HIV/AIDS a dalších patologických faktorech v zemi. Samozřejmě součástí kontextu je analyzovat postavení ženy v Jihoafrické republice ze společenského, kulturního a politického pohledu. Ekofeminismus v Jihoafrické republice je specifický tím, že se zaměřuje na negativní vlivy těžbařského a ocelářského průmyslu. Proto je součástí i kapitola o průmyslu a konkrétní těžbařské společnosti, která v naší případové studii hraje důležitou roli. Tato část práce by nám měla ukázat charakter překážek, na které ekofeministická hnutí narážejí.

Třetí část práce představí předmět zkoumání a tím je jihoafrický ekofeminismus. Jak ukážeme v první části práce, ekofeminismus není jen ideologií, ale i aktivním hnutím. V Jihoafrické republice je tato aktivita zastoupena hnutím WoMin, které má mezinárodní, národní i lokální charakter. Proto zde stručně představíme obecnou charakteristiku WoMinu a poté podrobněji analyzujeme témata a především nástroje, které WoMin využívá. Součástí této části je i konkrétní případ, který nám ukáže v praxi, jakou WoMin hraje úlohu.

Poslední částí naší práce je analytické shrnutí, které propojí kontext s předmětem případové studie a umožní nám odpovědět na výzkumné otázky. Analyzujeme zde vzájemné vazby mezi faktory, které vyplývají z kontextu případové studie. Zhodnotíme účinnost nástrojů WoMin a analyzujeme politické, kulturní a společenské překážky.

Téma ekofeminismu v Jihoafrické republice je aktuální. Časové vymezení práce je od založení ekofeministického hnutí WoMin v roce 2013. To je také důvod, proč práce čerpá nejenom z klasických děl, ale především z internetových zdrojů. Velmi přínosné byly dokumenty WoMin, které jsou volně dostupné. Drtivá většina zdrojů byla v anglickém jazyce. Je jen málo děl v českém jazyce, která by se zabývala ekofeminismem. I v tom vidíme přínos naší práce, přinést více poznatků o ekofeminismu do českého prostředí. Práce nejvíce čerpá z klasických děl ekofeministek Vandany Shivy, Karren Warren, Ariel Saleh a Maria Shiva.

1. Teoretické a metodologické ukotvení práce

V této části práce představíme metodologii instrumentální případové studie a ukotvíme teoretický rámec ekofeminismu. Ekofeminismus je odnoží feminismu, proto jsou součástí této části i kapitoly o feminismu, definice a především druhy feminismu.

Dále představíme samotnou teorii ekofeminismu, její definici, vysvětlíme, proč je důležité o ekofeminismu uvažovat nejenom jako o ideologii, ale také jaké o aktivním hnutí. Shrneme druhy ekofeminismu, ukotvíme africký ekofeminismus a pro ucelený přehled představíme i kritiku ekofeminismu.

1.1 Metodologie případové studie

Jako metodologii jsme pro tuto práci zvolili **kvalitativní přístup**, který se podle Petra Druláka, českého politologa, *snaží uchopit předmět v jeho jedinečnosti, v jeho přirozeném prostředí a zaměřuje se na subjektivní, tedy vnitřní proces situace. Kvalitativní přístup usiluje o porozumění zkoumaného fenoménu v historickém a kulturním kontextu* (Drulák 2008: 19). Druh kvalitativního výzkumu, který jsme pro tuto práci zvolili, je **instrumentální jednopřípadová studie**. Nejdříve se podíváme na definici jednopřípadové studie jako takové a poté na definici instrumentální jednopřípadové studie.

Jednopřípadové studie se *snaží dokázat, že detailní analýzou jednoho případu lze získat spolehlivé informace o širší kategorii jevů*. Jak sám Petr Drulák upozorňuje, není jednoduché vést kvalitní případovou studii. Už jen samotný fakt, že případové studie jako takové si musely vydobýt respekt mezi metodami výzkumu, jsou požadavky na tento druh práce ještě přísnější.

V prvním kroku je třeba odlišit případ od případové studie. Zatímco případ je jasně ohraničený v historii a tématu, případová studie je detailní analýzou daného případu. Definicí případové studie je *poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení vybraného případu. Musí zohlednit celkový kontext události či objektu (sociální, historický, politický), fenoménu či děje a musí zároveň poskytnout komplexní obrázek. Musí být zahrnuto co největší množství proměnných* (Drulák 2008: 33).

Naše případová studie zkoumá fungování ekofeminismu v Jihoafrické republice. Případ je aktivita hnutí WoMin v kontextu země Jihoafrické republiky. Komplexní obrázek, který chceme poskytnout, obsahuje proměnné sociálních, kulturních a politických

podmínek, které mají vliv na aktivitu WoMinu, například postavení ženy ve společnosti, síla průmyslu v zemi, patologické faktory země, nebo souhrn činností WoMin. To vše by nám mělo ukázat, jak funguje ekofeminismus, zda je tato teorie platná a jaké jsou překážky aktivitě hnutí WoMin, jakožto zástupce ekofeminismu.

Podle Jacka Baxtera můžeme nahlížet na metodiku případové studie i z následujícího pohledu. Pokud je záměrem studie odpovídat na otázky “jak”, nebo “proč”, nemůžeme manipulovat s chováním zaujatých fenoménů. Nemůžeme tedy propočítávat data, jako ve studiích, ve kterých si klademe otázku “do jaké míry”. V případové studii chceme zmapovat chování jevů, které, podle našeho mínění, ovlivňují zkoumanou situaci. Může se i stát, že hranice mezi zkoumaným fenoménem a kontextem je nejasná. I to metodika případové studie umožňuje (Baxter, Jack 2008: 545).

Jednopřípadové studie podle Druláka dělíme na jedinečné, a instrumentální. Instrumentální případová studie je taková, která *vnímá sociální svět jako doménu, která svou povahou dovoluje jasně **definovat příčiny** a **příčinné mechanismy**, které působí (částečně) **nadčasově***. Je to studie, která slouží jako nástroj pro další práci s **teoriemi** (Drulák 2008: 33).

Analýza v naší práci usiluje i o zhodnocení, zda WoMin respektuje základní ideologii ekofeminismu a zda aktivita, kterou na základě této ideologie, je efektivní a platná, nebo zda by potřebovala přehodnotit, či přeměnit.

Vzhledem k charakteru případových studií, nejsme schopni určit, do jaké míry ovlivnily dané podmínky výsledek. Jsme schopni říci, **zda** daná podmínka měla vliv na výsledek a určit **jakým** způsobem (Drulák 2008: 40).

Abychom byli schopni odpovědět na tyto otázky, musíme být schopni prokázat, zda je vůbec přítomnost ekofeminismu v zemi užitečná. Tento fenomén jsme určili jako nezávisle proměnnou. Závisle proměnná je stav, kdy došlo ke zlepšení postavení žen a větší míře ochrany přírody, například vyšší aktivizací společnosti, nebo přijetím nových zákonů, či politiky.

1.2 Teoretický rámec ekofeminismu

Ekofeminismus, který je předmětem studia této práce, je odnoží feminismu. Proto se stručně podíváme na historii a ideologii feminismu jako takového. Dále určíme druhy feminismu a zařadíme ekofeminismus do té správné kategorie.

1.2.1 Ukotvení ekofeminismu v teorii feminismu

Feminismus v dnešním rozvinutém světě vznikl jako odpověď na patriarchát, který utlačoval ženy. Tato podoba společnosti je stále tradiční i v afrických státech. Vývoj a ideologie feminismu moderního světa tak dávají vodítko, mapu tradičnější společnosti, respektive ženám v těchto společnostech, jakým směrem se vydat, pokud chtějí být svobodnější. Je samozřejmé, že každá společnost je unikátní. Feminismus má ovšem globální charakter a může být inspirativní i v takových strukturách, jako je africká společnost.

Definice feminismu

Feminismus nemá jednoznačnou definici. Jedná se o souhrn ideologií, politických hnutí, sociologických jevů a dalších aktivit s cílem definovat, založit a prosadit politickou, ekonomickou, osobní a sociální rovnost pohlaví (Hawkesworth 2006: 25).

“Zcela jistě feminismu nejde a nikdy nešlo pouze o rovnoprávnost žen. Jako feminismus můžeme označit soubor ideologií, které se snaží z nejrůznějších aspektů doložit vyšší hodnotu ženství, a to ve srovnání s negativně hodnoceným mužstvím” (Zvěřina 2016).

Samotný původ slova feminismus najdeme ve Francii a znamená “ženské hnutí”. Právě forma “hnutí” je pro feminismus a ekofeminismus důležitá. Skrze aktivitu “hnutí” se formuluje ideologie a agenda feministek. Už Terea Billintonová-Greigová definuje feminismus jako *“hnutí snažící se reorganizovat svět na základě sexuální rovnosti ve všech lidských vztazích; hnutí, které odmítá rozdíly mezi lidmi, založené na pohlavní příslušnosti, snaží se zrušit všechna sexuální privilegia a rodová omezení, prosazuje uznání společné lidské podstaty pro muže a ženu jako základ zákona a morálky”* (Billintonová-Greigová 1987: 4).

Historie feminismu

Historii feminismu můžeme rozdělit do tří vln. První vlna sahá až do středověku, kdy například Christina de Pisanová ve spisku *Knihy ženského města* v roce 1405 v Itálii hájila právo žen na vzdělání a na účast v politice. Ženská hnutí v pravém slova smyslu, organizovaná vystoupení, se objevují až v 19. století s ambicí zlepšit sociální postavení žen, zrovnoprávnit přístup ke vzdělání, prosadit stejné mzdy a především uznané volební právo. První vlna feminismu končí uznáním volebního práva, na Novém Zélandu v roce

1893, postupně v dalších moderních státech, ve Švýcarsku až v roce 1971 (Feminismus 2003).¹

Druhá vlna feminizmu začala vydáním knihy od Betty Friedanové “Tajemství ženy” v roce 1963. Tato publikace odkrývá tabu ohledně frustrace žen v domácnosti, které vlivem společenského tlaku nemají na výběr, než pokorně přijmout roli manželky a matky.

Třetí vlna feminizmu vzniká v 70. letech během hospodářské a kulturní krize, které tak podporují vzestup konzervativních politických stran ve vládě. Tyto strany se mimo jiné opírají o tradiční úlohu rodiny, kdy se žena primárně stará o děti a domácnost. Současně se zvedá levicová kritika feminizmu. Tyto tlaky vedou k formování zřetelné teorie feminizmu, kdy nerovnost mezi mužem a ženou již není nahlížena pouze v rámci biologických odlišností nebo z pohledu náboženství, ale i z pohledu kultury a sociologie. K pojmenování rozdílů mezi mužem a ženou z pohledu kultury slouží pojem *gender*.² Feministické učení nyní zkoumá sociální a kulturní konstrukce, které vedou k utlačování žen. Snaží se odhalit mechanismy útlaku a postavit se proti nim (Zvěřina 2016).

Čtvrtá vlna feminizmu začíná kolem roku 2012. Podle Prudence Chamberlainové je zaměřením čtvrté vlny boj proti sexuálnímu obtěžování a dalšímu násilí vůči ženám. Je primárně spojené se silou sociálních médií, jako je facebook, twitter, youtube a další³ (Cochrane 2013: 115).

Pro naši práci je důležitý vznik *postfeminizmu*, do kterého můžeme částečně zařadit zkoumaný ekofeminismus. Postfeminismus se začíná postupně formovat již v 80. letech

¹ V afrických státech získaly ženy volební právo většinou společně s muži během získání nezávislosti (Pro Fair Play 2015).

² Gender, česky také rod, je pojem užívaný pro označení osobní identity a společenské role jedince ve vztahu k maskulinitě a feminitě. Gender jednotlivce v západní společnosti znamená, do jaké míry se daný člověk cítí být mužem či ženou, které pohlaví je mu okolím přisuzováno, a jaké chování a povahové rysy jsou od něj proto očekávány. Pojmem gender může ale být míněna pouze genderová identita jedince nebo pouze genderové stereotypy. Gender bývá někdy označován jako sociální pohlaví.

³ Zajímavým příkladem je například snaha o vznik “virálu” formou hudební interpretace, která má ukázat problematiku zneužívání žen na celém světě. Hnutí “One billion rising” zprodukovalo píseň “Break the chain”, která měla nejenom zaujmout a ukázat na daný problém, ale i aktivovat ženy v dalších státech, aby se samy zapojily do tohoto hnutí a natočily video, kde samy zpívají a tančí. Videá jsou dostupná na youtube a doporučuji ke shlédnutí. Předloha skladby: <https://www.youtube.com/watch?v=fL5N8rSy4CU>, video z Jihoafrické republiky: <https://www.youtube.com/watch?v=ZK8ZAdblqPw>.

(Jones 1994: 16). V moderní společnosti jsou požadavky raného feminismu již samozřejmostí. Feminismus se posouvá od “boje proti mužům mužskými zbraněmi”, tedy tím, že žena bude stejně silná, racionální a nekompromisní jako muž, k vyzdvihování ženských kvalit na úroveň mužských. Ženská emocionalita, citlivý přístup ke světu, dávání přednost kooperace před konkurencí a další nemají být podřízené rozumovému a kompetitivnímu chápání světa (Feminismus 2003).

Proudy feminismu

Množství proudů feminismu je bohaté. My použijeme rozdělení podle Judith Lorberové, zakladatelky teorií sociálních konstrukcí genderových rozdílů. Judit Lorberová rozlišuje tři základní typy feministických teorií, které obsahují další podkategorie (Lorber 2010: 336).

1. Genderové reformní feministické teorie, které zdůrazňují podobnosti mezi ženami a muži a usiluje o rovnocennost těchto pohlaví uvnitř společnosti.

Řadíme sem:

- Liberální feminismus, který byl nejsilnější během první vlny. Předpokládá, že všechny osoby jsou stejné, rozdíly se tvoří až vlivem výchovy.
- Marxistický (sociální) feminismus aplikuje model kapitalistického vykořisťování ve společnosti na postavení žen.
- Rozvojový feminismus se zaměřuje na postavení žen v rozvojových státech a jejich specifické potřeby.

2. Feministické teorie genderově motivovaného odporu zdůrazňují, že není možné ustanovit genderově vyváženou společnost, neboť regulativy jsou vytvářeny v prostředí nadvlády mužů. Sem řadíme:

- Radikální feminismus, který se zaměřuje především na sexuální zneužívání žen z pohledu žen. Dialog s muži odmítá.
- Lesbický feminismus proklamuje absolutní odmítnutí mužů.
- Psychoanalytický feminismus vychází z Freudovy teorie, že role mužů a žen se učíme od svých rodičů.
- Stand-point feminismus zdůrazňuje, že je potřeba širší výzkum a studium problematiky z pohledu žen.

3. Feministické teorie genderově motivované vzpoury studují vzájemné vztahy mezi nerovnostmi založenými na genderu, sexuální orientaci a sociálním postavení.

- Multirasový feminismus se zabývá souvislostmi mezi postavením žen a etnickou příslušností.
- Mužský feminismus zkoumá systém mužské nadvlády jako celku a upozorňuje, že i muži potlačují jeden druhého.
- Feminismus sociální konstrukce se dívá na to, jak vzniká konstrukt "gender".
- Postmoderní feminismus a "Queer theory" zpochybňuje samotné kategorie (Lorber 2010).

Judit Lorberová samotný ekofeminismus zařazuje mimo základní tři kategorie. Ariel Salleh a Maria Mies, jedny z hlavních tvůrkyň ideologie feminismu, vychází z marxistického feminismu. Ekofeminismus v Africkém prostředí splňuje i požadavky rozvojového feminismu a ekofeminismus v Jihoafrické republice bude čerpat i z ideologie multirasového feminismu (Miles, Saleh 2014).

1.2.2 Definice ekofeminismu

Ekofeminismus je zkratka pro ekologický či environmentální feminismus, který zkoumá souvislosti mezi ženami a přírodou. Ekofeminismus je definován jako filozofická a politická teorie a hnutí, které kombinuje ekologické zájmy u feministek, co se týče otázek utlačování ze strany mužů. Můžeme také říct, že ekofeminismus je hnutí nebo teorie, která aplikuje feministické principy na ekologické otázky (Webster's New World Encyclopedia 2013).

Ekofeminismus v sobě spojuje dvě základní perspektivy, ekologii a feminismus. Slovo „ekologie“ pochází z vědy o přírodních environmentálních systémech. Ernst Haeckel, německý biolog a profesor na jenské univerzitě, definoval ekologii jako vědu, *jež se zabývá popisem, analýzou a studiem vztahů mezi organismy a jejich prostředím. Jedná se o interdisciplinární obor, který využívá poznatků dalších vědních disciplín. Zahrnuje studium interakcí, které mají organismy mezi sebou navzájem, které mají s jinými organismy a které mají interakci s abiotickými složkami jejich prostředí* (Haeckel 1866). Feminismus jsme definovali v předchozích kapitolách.

Ekofeminismus používá základní feministické zásady rovnosti mezi pohlavími. Zde se liší od liberálního feminismu tím, že neříká, že ženy a muži jsou na začátku stejní,

ale naopak, že ženy a muži mají různé vlastnosti a schopnosti, které by měly být považovány za rovnocenné. Můžeme říct, že vychází a navazuje na ideologie feminismu a zároveň ideologii feminismu překračuje tím, že propojuje ženy a přírodu. Ekofeminismus respektuje organické procesy a přednosti intuice a spolupráce (Encyklopédia Britannica 2019).

Claudie von Werlhof, Mary Mellor a Maria Mies v ekofeminismu vidí paralely mezi vykořisťováním přírody a vykořisťováním žen, které jsou chápány v kontextu patriarchátu (Mellor 1997: 1). Lois Ann Lorentzen říká, že *ekofeminismus je aktivistické a akademické hnutí, které vidí kritické souvislosti mezi nadvládou přírody a vykořisťováním žen* (Lorentzen 2002) (Parker 2008).

Vandana Shiva vidí spojení mezi ženami a přírodou v tom, že ženy mají díky každodenním interakcím zvláštní vztah k životnímu prostředí. V čím chudší společnosti, tím větší zastoupení žen v zemědělství a tím i zároveň větší zranitelnost vůči poškození přírodních zdrojů. Toto propojení odpovídá i na otázku, proč jsou ekofeministická hnutí silnější v rozvojových zemích než například ve střední Evropě (Shiva 1990: 189-200).

Ekofeminismus tvrdí, že hlavním důvodem špatného stavu společnosti je patriarchát, který s sebou přináší soutěživost ve formě kapitalismu a ekonomického růstu na úkor přírody. Ekofeminismus proto kritizuje kapitalismus, konzumerismus, ekonomický systém, kolonialismus nebo globalizaci.

Cílem ekofeminismu není nastolit matriarchát, ale dosáhnout vzájemného respektu. Ženské vlastnosti, jako je intuice, bližší vztah k přírodě, emocionalita a spolupráce, nemají být nadále nahlíženy jako slabiny, ale jako přednosti, které společně s mužskými kvalitami mají tvořit funkční celek. Kapitalismus a ekonomický růst by tak díky větší participaci žen u moci měl být umírněn ve prospěch ochrany přírody.

Ekofeminismus není jen ideologií, ale i aktivním hnutím, které chce dosáhnout spravedlivějšího světa pro ženy a ochránit přírodu. Ekofeministé definují nejen teoretická východiska, ale také zakládají spolky a hnutí, která aktivizují občanskou společnost (Librová 1994: 82).

Podle definice, která říká, že sociální hnutí je kolektivní snaha o prosazení společného zájmu, nebo dosažení společného cíle prostřednictvím kolektivní akce mimo sféru etablovaných institucí (Giddens 1999: 479), můžeme ekofeminismus do této charakteristiky zařadit. Ekofeminismus je hnutí, které usiluje o kompletní změnu společnosti a to mimo již etablované instituce, které nesou patriarchální charakter. Hnutí

ke svému životu potřebuje organizaci aktivních členů, jeden cíl, jednotnou strategii a souhrn nástrojů a aktivit, jak tohoto cíle dosáhnout.

1.2.3 Historie ekofeminismu

Zárodky ekofeministického hnutí můžeme sledovat až do 60. let, kdy vyšla kniha "Silent Spring" ("Tiché jaro") od Rachel Carson. Tato publikace dala impuls vzniku environmentálních hnutí, která ale nebyla založena na ideologii feminismu (Thomsen 2014). Jedním z těchto hnutí je například "Chipko movement", které vzniklo v severní Indii za účelem chránit tamější lesy před plošným kácením (Karen 2000). Dalším obdobným hnutím, tentokrát v Keni, je "Green Belt Movement", které založila roku 1977 environmentální a politická aktivistka Wangari Maathai. Toto hnutí si dalo za cíl vysadit tisíc stromů kolem vesnic. Později se z této iniciativy stalo seriózní hnutí, které je stále aktivní a upozorňuje na další problémy týkajících se vykořisťování přírody. Už využívá ideologie ekofeminismu, neboť aktivizace společnosti probíhá skrze iniciativu žen (The Green Belt Movement 2016).

Pojem ekofeminismus se poprvé objevil v knize *Le Féminisme ou la Mort* od francouzské feministky Françoise d'Eaubonne v roce 1974. Podle ní souvisí ekofeminismus s útlakem a nadvládou všech marginalizovaných skupin s útlakem a nadvládou přírody. Toto vykořisťování způsobené patriarchátem způsobilo nevratné škody na životním prostředí (Karren 2000). Podle Mary Mellor *ekofeminismus spojuje prvky feministického a zeleného hnutí a zároveň nabízí obojímu výzvu. Z ekologického hnutí si bere obavu z dopadu lidských činností na nehumánní svět a z feminismu pohled na lidstvo optikou gender, a to způsobem, který podřizuje, vykořisťuje a utlačuje ženy* (Mellor 1997: 1).

V 80. a 90. letech se ekofeminismus rozvíjí především mezi aktivistkami z protijaderných, environmentálních a lesbicko-feministických hnutí. První ekofeministická konference se konala v Amherstu v roce 1980 (Lorentzen 2002). Na této konferenci byly prozkoumány souvislosti mezi feminismem a militarizací, uzdravením a ekologií (Shiva 1993: 14). Ynestra King na této konferenci napsala: *"Ekofeminismus je o propojenosti a celistvosti teorie a praxe. Zastává integritu každé živé bytosti... Jsme hnutí identifikované ženou a věříme, že v těchto časech ohrožení máme důležitou práci. Vidíme devastaci přírody a jejich bytostí korporátními válečníky. Vidíme hrozbu jaderného ničení vojenskými válečníky. Je to stejná maskulinní mentalita,*

která by nám odepřela naše právo na naše vlastní těla a vlastní sexualitu a která závisí na mnoha systémech dominance a státní moci” (King 1983: 10).

V roce 1980 také proběhl i mírumilovný protest v Pentagonu spolku “Women`s Pentagon Actions”, kde ženy požadovaly stejná práva v sociální, hospodářské a reprodukční oblasti a vyzývaly k ukončení militaristických akcí, které měly vykořisťovat přírodu a ženy. O rok později se konal obdobný protest v Anglii. Ekofeministické protesty následovaly i po katastrofě v Indii v roce 1984, kdy uniklo 40 tun toxického odpadu a poškodilo životní prostředí a především život žen. Černobylská krize v roce 1986 také iniciovala protijaderné hnutí žen (Lamar 1991: 28-45).

1.2.4 Propojení ženy a přírody

Karen Warren ve své studii “In Feminism and Ecology: Making connections” identifikovala osm různých druhů vazby mezi ženou a přírodou, které jsou dnes důležitým zdrojem základů ideologie ekofeminismu (Warren 1996: 137).

1. Historická vazba

Současná ekologická krize je důsledkem několikatisícileté nadvlády mužů. Před tímto patriarchátem můžete počítat statisíce let, kdy ekologické krize nebyly důsledkem chování lidské společnosti.

2. Konceptuální vazba

Existují tři hlavní linky, jak propojit historickou a kauzální vazbu mezi ženami a přírodou a to na základě struktur stvořené mužským vnímáním světa. První zahrnuje koncept dominantní dvojice žena a příroda v rámci dualismu. Tento “disjunktivní pár”, jak jej popisuje Warrenová, zahrnuje vztah, který je opoziční a exkluzivní spíše než komplementární a inkluzivní. Navíc dualistický pohled nabízí k zhodnocení, která z věcí v daném páru je hodnotnější. Vzniká tak hierarchie hodnot, například kultura/příroda, rozum/emoce, muž/žena, mysl/tělo, člověk/zvíře. V západní historii je patrné, že právě hodnoty příroda, emoce, žena, tělo nebo zvíře byly vnímány jako podřadné ke svým protikladům (Warren 1990: 122).

Tato oprese tvoří druhou linii konceptuální vazby ženy a přírody. Západní tradice je postavena na dominanci jednoho nad druhým. Z toho vznikají všechny sociální “ismy”, jako je sexismus, rasismus, atd.

Třetí linii tvoří rozdíl, jakým různá pohlaví tvoří koncepty, kterými vnímají. Dnešní společnost vnímá svět skrze paradigma, které je založené na mužských schopnostech vnímat svět. Tím je schopnost analýzy, schopnost oddělovat témata od sebe, schopnost objektivit a vědecký přístup. Tím pádem se může stát, že ženská schopnost reprodukce života, péče o děti a její propojení s tělem a přírodou jsou nahlíženy jako podřadné (Sakkeh 1988: 130).

Čtvrtá linie odkazuje na proměnu vnímání přírody, která se odehrála v 17. století. Před tím byla příroda vnímána jako organický model, jako laskavá žena a vychovávající matka. Po vědecké revoluci se vnímání přírody změnilo. Stále byla vnímána jako žena, ale k přírodě se nyní přistupuje z mechanického modelu. Příroda je pouhý stroj, je inertní, mrtvá, mechanická. Tato změna umožnila povolení etiky a zdůvodnila vykořisťovatelský přístup k přírodě (Warren 1996).

3. Empirická a experimentální vazba

Ekofeministé, kteří dokumentovali důkazy spojení feminismu a životního prostředí, upozorňují na to, že například ohrožení zdraví vlivem radiace, pesticidů, nebo dalších znečišťujících látek, nejvíce odnášejí právě ženy a děti. Dalším důkazem je například deforestace, nebo monokulturní pěstování plodin, které bere ženám soběstačnost a schopnost produkovat potraviny. Deforestace a monokulturní pěstování plodin je spojeno s patriarchálním viděním světa.

4. Epistemologická vazba

Podle Val Plumwooda, pokud někdo sestaví environmentální filosofii, která se bude zabývat pouze etikou, unikne mu klíčový aspekt týkajícího se definice lidství jakožto odděleného od přírody (Plumwood 1991: 3-27).

5. Symbolická vazba

V umění, v náboženských symbolech a v jazyce jsou podle ekofeministů patrné tendence, které ukazují na vazbu mezi ženami a přírodou. Například o přírodě se mluví jako o "matce". Bohyně plodnosti jsou připodobňovány k přírodě. Příroda má stejné schopnosti jako ženy, například plodnost, altruismus, schopnost dávat bez očekávání, atd. (Warren 1990: 61).

6. Etická vazba

Podle ekologických feministek, je ekofeminismus součástí environmentální etiky. Argument je takový, že propojení mezi konceptualizací a zacházením se ženami, zvířaty a přírodou vyžaduje feministickou etickou analýzu a odpověď.

7. Teoretická vazba

Teoretická vazba mezi ženami a přírodou je blízká etickému spojení. Není zde jen jedna ekofeministická filosofická etika, ale existuje mnoho důležitých spojení mezi neomluvitelným zacházením se ženami a přírodou, které zahrnuje závazek rozvíjet etiku, která nebude zaměřena na obhajobu patriarchálního pohledu na svět.

8. Politická vazba

Když Francois d'Eaubonne v roce 1974 poprvé použila termín ekofeminismus, zdůraznila tím potenciál žen vést ekologickou revoluci a stát se součástí klasických politických hnutí. Politický program řeší otázky ženských práv, ochrany životního prostředí, vývoj technologie, zacházení se zvířaty, otázky míru a protijaderný aktivismus (Prathana 2016: 24).

1.2.5 Kritika ekofeminismu

V 80. a 90. letech se ekofeminismus setkal s kritikou ze strany anti-esentialistických feministických hnutí. Těm se nelíbilo, že ekofeminismus používá přísnou dichotomii mezi ženami a muži, ženy spojuje s přírodou a muže s kulturou. Kritici vidí v této dichotomii způsob, jak naopak posilovat patriarchální uspořádání světa, tím, že ekofeminismus sdružuje všechny ženy do jedné kategorie a prosazuje společenské normy a dualismus, které se feminismus snaží naopak prolomit. Hlavní proud feminismu usiluje o větší zastoupení a rovnocennost žen ve stávajících strukturách, naproti tomu ekofeminismus usiluje o změnu těchto struktur (Nete 2013: 15-17).

Další kritikou ekofeminismu je téměř mystické spojení ženy a přírody, které není příliš efektivní při řešení skutečných problémů žen. Ekofeminismus je podle kritiků také spíše anti-progresivním hnutím, které se snaží vrátit staré pořádky, kdy byl člověk úzce spjat s přírodou. Ekofeminismus se také podle kritiků soustředí příliš na úzké téma ženy a přírody a opomíjí další důležité faktory (Kings 2017: 63-87).

Ekofeminismus byl také odmítnut některými ženami v moderních společnostech, neboť ty odmítly přiznat, že jejich způsob života může mít negativní dopady na způsob života

v rozvojových zemích. Ženy v rozvojových zemích obvinily “bílé” ekofeministky z propagace kapitalistického vykořisťovatelského systému tím, že tyto “bílé” ženy nakupují zboží vyráběné v rozvojových zemích, které za úředních pracovních podmínek tvoří jiné ženy a na dluh vůči přírodě.

Ekofeminismus se s kritikou ohledně zaujatosti vůči sexuální orientaci vypořádal tak, že do svého ideologického jádra zahrnul queerové teorie. Dříve ekofeminismus zdál být zaujatý vůči homosexuálním ženám. Nyní uznává způsoby, které hodnotí sexuální orientace, jako represe. Ženy by tedy neměly být hodnoceny, uznávány, na základě třídy, rasy, nebo sexuální orientace (Encyklopedia Britannica 2019).

1.2.6 Proudý ekofeminismu

V rámci ekofeminismu můžeme mapovat různé směry, podle toho, na který druh feminismu navazovaly. Musíme ale vzít potaz, že stejně jako mezi druhy feminismu, ani zde neexistuje jasná hranice mezi jednotlivými proudy. Carlyne Merchant rozděluje ekofeministická hnutí následovně (Merchant 2005: 188-197). Podobné rozdělení můžeme najít i v Mezinárodní encyklopedii společenských a behaviorálních věd⁴ Karren Warren (Warren 2001).

1. **Liberální ekofeminismus** je zakotven v liberalismu. Liberalismus jako takový říká, že člověk je svobodný a tak musí využít všechny příležitosti, aby maximalizoval své zájmy. Kapitalismus se tak proto jeví jako ideální ekonomickou strukturou pro lidstvo. Liberální ekofeminismus tak reflektuje, že hlavní příčinou environmentálních problémů je nezodpovědné využívání přírodních zdrojů. Řešením má být přijetí legislativních opatření, která by omezovala ekonomické zájmy firem ve prospěch ochrany přírody. Tento druh ekofeminismu Karren Warren nedefinuje.
2. **Kulturní ekofeminismus** usiluje o změnu vnímání žen společností v západní kultuře. Vrací se k ideálům ženy a přírody v prehistorické době. Využívá archetypy a staré rituály, jako je uctívání měsíce, plodnosti ženy a další. Dnešní svět je podle tohoto hnutí silně maskulinní, ženské hodnoty jsou potlačeny vědou, technikou a soutěživostí (Merchant 2005: 194). Podle Karren Warren je tento druh ekofeminismu prvopočátkem formování

⁴ International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2001

ideologie. Kulturní ekofeminismus vysvětluje propojení ženy a přírody skrze její reprodukční schopnosti, které jí tak zajišťují biologickou vazbu na přírodu a tudíž jsou jí ženy blíže než muži. *“Ženská blízkost k přírodě je zakořeněna v hlubokých sociálních a psychologických strukturách, což ženským způsobům poznání a morálnímu uvažování lépe vyhovuje při řešení environmentálních problémů”* (Warren, 2001).

3. **Sociální (materiální) ekofeminismus** zastává názor, že jakákoliv dominance mužů nad ženou - přírodou, je nepřijatelná. Vandana Shiva rozpracovala tezi o vykořeněnosti a odcizení, která vychází z marxismu. Nejde o odcizení produktu od vlastní práce, ale o odcizení lidí z původní společnosti vlivem kapitalismu, kolonialismu a globalismu (Shiva 1993: 98). J. K. Warren zase ve své encyklopedii uvádí, že sociální ekofeministé se vymezují vůči kulturním ekofeministům tím, že kritizují jejich postoj k definované vazbě mezi ženou a přírodou. Podle nich neexistuje žádná podstatná povaha “žen”. Tato identita je konstruovaná společností. Tento proud ekofeminismu vychází ze sociálního konstruktivismu.
4. **Socialistický ekofeminismus** je odnoží sociálního ekofeminismu. Zabývá se hledáním cest k trvale udržitelnému rozvoji. Zabývá se následujícími otázkami:
 1. Pokud je produkce tradičních společností narušen vlivem kolonialismu a kapitalismu, co mohou ženy dál dělat?
 2. Pokud jsou tradiční metody reprodukce narušeny novými technologiemi antikoncepce nebo znečištěným ovzduším, co ženám a přírodě zbývá?
 3. Jak by měla vypadat ekofeministická sociální transformace a jakou podobu by nová společnost měla mít, aby vyhovovala ženám, mužům a přírodě? (Merchant 2005: 196).

Další směry, které můžeme vyjmenovat, jsou například:

- **Moderní/vědecký ekofeminismus** definuje Vandana Shiva a Marie Mies v publikaci “Ekofeminismus” (1993). Zamýšlejí se nad přijetím vědy jako normy pro naši společnost jako prosazení mužského způsobu nahlížení na svět (Mies 1993: 24).

- **Vegetariánský ekofeminismus** vychází z přesvědčení, že konzumace masa je forma patriarchální nadvlády, která spojuje muže s násilím konaným na přírodě a zvířatech (Adams 2019).
- **Radikální ekofeminismus** tvrdí, že patriarchální společnost záměrně srovnává přírodu a ženy, aby tak mohla potlačovat oboje zároveň. Proto tento proud ekofeminismu vyzývá ke studiu systému patriarchální nadvlády proto, aby byla tato nadvláda ukončena. Radikální ekofeministé studují především, jakým způsobem jsou ženy a příroda spojovány negativními konotacemi, zatímco muži jsou spojováni se schopností nastolit pořádek (Encyklopedia Britannica 2019).

Ekofeminismus hnutí WoMin můžeme zařadit do liberálního ekofeminismu, neboť WoMin také usiluje o přijetí legislativních opatření, která by chránila přírodu a omezovala zájmy těžbařských společností. WoMin využívá i teorie ze sociálního (materiálního) ekofeminismu, protože problém společnosti vidí ve vykořisťovatelském kapitalismu a extraktivismu. Východiska, která WoMin nabízí, mají kořeny v sociálistickém ekofeminismu, který hledá cesty k trvale udržitelnému rozvoji a to v první a ve třetím bodě. Ptá se na to, Jaké je místo pro ženu v kapitalistickém světě a jak by měla vypadat transformace společnosti, aby ženy a muži byli rovnocennými partnery a společně našli rovnováhu mezi ekonomickým rozvojem a ochranou přírody.

2. Kontext případové studie

Kontext případové studie je nejen obecný charakter Jihoafrické republiky, ale také faktory, které podle statistických údajů považujeme za zásadní, nebo které vyplynuly z analýzy činnosti WoMin. Proto jsou součástí této části kapitoly o patologických jevech v Jihoafrické republice, kterými jsou apartheid, korupce, kriminalita a HIV/AIDS.

Dále analyzujeme průmyslové odvětví a to především ocelářskou firmu ISCOR/ ArcelorMittal a těžbařský průmysl. Představíme i model post-ekraktivismu, se kterým WoMin často pracuje. A především analyzujeme postavení ženy v Jihoafrické republice a to z kulturního, politického a společenského pohledu. Součástí této kapitoly je i analýza ženských hnutí a právní rámec ochrany žen v Jihoafrické republice.

2.1 Jihoafrická republika obecně

Jihoafrická republika patří mezi nejrozvinutější státy Afriky. Má rozlohu 1 219 090 kilometru čtverečních, je patnáctkrát větší než Česká republika. Z této rozlohy je jen 4 620 km² vodních ploch, tudíž země často bojuje s nedostatkem vody a ochranou její kvality. 16 700 km² půdy je zavlažováno uměle.

Téměř 80 % plochy je využíváno k zemědělství, z toho 10 % orné půdy, 0,3 % trvalé plodiny, pastviny zabírají až 70 % plochy. Lesních porostů je v zemi necelých 8 %. Až 80 % potravin pochází z domácího malo-zemědělství.

V Jihoafrické republice žije 55 000 000 obyvatel (podle sčítání obyvatel z roku 2018) z toho 80,9 % je černých⁵ (black African), 8,8 % smíšených (coloured), 7,8 % bělochů (white), 2,8 % Indů. V Jihoafrické zemi je přes deset oficiálních jazyků, největší podíl má isiZulu, 24.7%, isiXhosa 15.6%, Afrikánština 12.1%, a další. Z pohledu náboženství zde nevidíme velkou diverzitu. 86 % obyvatel jsou křesťané, tradiční náboženství (animismus) okolo 5 %, muslimů necelé 2 %.

Na území tohoto státu se nachází značné nerostné bohatství, jako zlato, chrom, antimon, uhlí, železná ruda, mangan, nikl, fosfáty, cín, prvky vzácných zemin, uran, diamanty, platina, měď, vanad, sůl nebo zemní plyn (Central Intelligence Agency 2019).

Nedostatek vody a rozsáhlé nerostné bohatství, které se v zemi těží a dál zpracovává, vede k těmto environmentálním problémům:

- Nedostatek řek a jezer vyžaduje rozsáhlá opatření na ochranu a kontrolu vody.

⁵ V této práci používáme pojmy, které oficiálně používá i jihoafrická vláda.

- Růst spotřeby vody překonává zásobování.
- Dochází ke znečištění řek kvůli zemědělství, vypouštění z měst a průmyslových oblastí.
- Dochází ke znečištění vzduchu, který je tak příčinou kyselých dešťů.
- Odlesňování a eroze půdy, degradace, dezertifikace.
- Dochází k významnému vyhynutí druhů květin.

Jihoafrická republika podepsala Protokol o Antarktidě a životním prostředí, Smlouvu o Antarktidě, Protokol o změně klimatu, Kjotský protokol, Smlouvu o ochraně mořského života, mokřadů, ozonové vrstvy, smlouvu o ochraně před znečištěním lodí. Omezila lov velryb. Dále řeší problémy desertifikace, ohrožené druhy, nebezpečné odpady.

Jihoafrická republika je rozdělena do devíti provincií: Východní Kapsko, Severní Kapsko, Východní Kapsko, Svobodný stát, KwaZulu-Natal, Severozápadní provincie, Gauteng, Mpumalanga a Limpopo. Hlavní město Pretoria leží v provincii Gauteng, další důležitá města jsou Kapské město, Blomfontein a Johannesburg.

Jihoafrická republika sousedí s Botswanou, Lesothem, Eswatini, Mozambikem, Namibií a Zimbabwe. V regionu jižní Afriky hraje roli ekonomického leadera.

2.2 Specifické problémy Jihoafrické republiky

Jihoafrická republika se potýká s problémy nezaměstnanosti, vysoké kriminality a dědictvím apartheidu. Podle statistiky v Central Intelligence Agency a podle historických faktů jsme vybrali nejzásadnější problémy, které Jihoafrickou republiku sužují. Tyto problémy tvoří kontext naší případové studie a jsou důležitými faktory, které tvoří překážky aktivitě ekofeministického hnutí WoMin.

2.2.1 Dědictví apartheidu

Migrace do Jižní Afriky začala ve druhé polovině 17. století, kdy se obchodníci z nizozemské východní Indie usadili v zemi a začali používat otroky z jižní a jihovýchodní Asie (hlavně z Indie, ale také ze současné Indonésie, Bangladéše a Srí Lanky). Když zemi převzali Angličané byli otroci dováženi čím dál tím častěji z jihovýchodní Afriky. V roce 1838 bylo v Britské říši otroctví zrušeno. Vláda hledala nové možnosti levné pracovní síly a na základě dohod s Indií přicestovalo mezi lety

1860 až 1911 přes 150 000 indických dělníků. Většina z nich později uplatnila své právo zůstat v zemi natrvalo. V zemi tak vznikl základ dnešního rozdělení obyvatel.

Na konci 19. století začaly britské a nizozemské kolonie propagovat “selektivní” politiku. “Bílí” Evropané byli vítáni a upřednostňováni před dalšími skupinami obyvatel. Roku 1913 přijala Jihoafrická unie zákon o zákazu asijských a jiných “nebílych” imigrantů. Dočasní afričtí dělníci se tak stali dominantním zdrojem práce v rozvíjejícím se těžebním průmyslu, zemědělství, ve výrobě, a dalších odvětvích. Většina těchto afrických dělníků byla z vedlejších států. Na konci 60. let 20. stol. bylo přes 80 % horníků především z Mozambiku, Lesotha, Botswany a Eswatini.

Politika apartheidu byla oficiální v letech 1948 až 1994. Během této doby docházelo k velké diskriminaci především pro černošské i barevné obyvatelstvo. Zhruba na 13 % země Jihoafrické republiky byly zřízeny tzv. bantustany, černošské rezervace s určitou mírou samosprávy. Tyto bantustany byly jihoafrickou vládou uznány jako nezávislé, mezinárodně nikoliv. Kdykoliv se ovšem v bantustanech objevily známky odporu, jihoafrická vláda zasáhla a “suverenitu” porušila.

“Černé” obyvatelstvo bylo nuceno žít v těchto bantustanech. Pro ženy a děti to znamenalo podvýživu, byla zde i vysoká kojenecká úmrtnost. Byly to právě ale tyto těžké životní podmínky, které vedly ženy k odporu. Z řad žen vystoupilo během této doby mnoho aktivistek, které bojovaly proti diskriminačním zákonům. Roku 1955 byla založena “Obrana žen Ústavní ligy”.⁶ Toto hnutí podporovalo demonstrace, zakládalo poradenská centra nebo pomáhalo snížit tresty pro porušovatele diskriminačních zákonů (South African History 2019).

Často to byly právě tyto ženské organizace, které se staly kolébkou velkých protestů. Například 21. 3. 1960 se v Sharpeville shromáždilo 20 000 černošských demonstrantů. Tento protest byl brutálně potlačen. Poté byl zakázán Africký národní kongres, který zastupoval černošské jihoafrické obyvatelstvo. Nicméně v mezinárodním prostředí rostl odpor vůči politice apartheidu a jihoafrická vláda se ocitla pod tlakem tuto politiku zrušit. To se povedlo až na konci 80. let. Velký podíl na zmírnění diskriminace a rasismu mají Frederik Willem de Klerk a Nelson Mandela, kterému se podařilo roku 1994 apartheid definitivně odstranit. Následující prezident Thabo Mbeki přislíbil

⁶ V originále “Black Sash”.

rozdělit 660 milionů randů jako odškodnění 22 000 občanům, kteří byli vězněni v dobách apartheidu.

Vláda jihoafrické republiky se snažila prosadit princip nerasovosti, zajištěný i v ústavě (Byrnes 1996). I přes tuto snahu je rasismus mezi lidmi stále přítomný, dokonce se překlopil do systému pozitivní diskriminace, které zvýhodňuje černošské obyvatelstvo. Tato pozitivní diskriminace má zabránit dominanci bělochů v privátním sektoru, což vede nárůstu chudoby mezi bílými obyvateli (Lyman 2010).

Oficiálně sice apartheid zmizel, ale společenské zvyklosti není snadné změnit tak rychle. Ti, kteří se odváží kritizovat vládní politiku v jakémkoli směru, jsou ihned označeni za rasisty a tak lze také říci, že „rasa“ kryje korupci i jiné nešvary jihoafrické politiky (Vondra 2008). Rasismus je dnes v zemi stále přítomný. Africký národní kongres (ANC) prosazuje pročernošskou politiku, která sice podporuje vznik černošské střední třídy, ale za cenu rostoucího pozitivního rasismu a korupce (Dubow 1995).

2.2.2 Korupce

Jihoafrická republika v oblasti korupce dosahuje ranku 43⁷. Pro srovnání Česká republika má rank 59, Spojené státy 71. Během vlády Jacoba Zuma se míra korupce ještě zvýšila. Tento prezident kvůli korupčním skandálům musel nakonec odstoupit. Současný prezident David Mabuza slíbil ve svém programu, že právě boj s korupcí bude jeho prioritou (Bloom 2011).

Korupce negativně ovlivňuje fungování státu na mnoha úrovních. Na ekonomické úrovni například znehledňuje výdaje a výnosy státu, zvyšuje nebezpečí nezdaru, snižuje vymahatelnost vlastnických práv apd. Rostou náklady na kontrolu v jednotlivých hierarchických strukturách. Snižuje důvěryhodnost vládních rozhodnutí. Zvyšuje nespokojenost obyvatel a tím i snižuje sílu vnitřního trhu a podnikatelské aktivity. Je dokonce prokázáno, že korupce zvyšuje patologické jevy ve zdravotnictví, nebo ve školství. Celkově je zkorumpovaná společnost neochotná sebe sama transformovat.

V případě Jihoafrické republiky vysoká míra korupce omezila rozvoj národního hospodářství a výrazně zbrzdila správu věcí veřejných. Politická struktura jihoafrické republiky je poměrně složitá, což také přispívá k vyšší míře korupce. Důvěra a stabilita,

⁷ Škála je od 0 do 100. Hodnota 100 znamená „bez korupce“.

víra v demokratické hodnoty a zásady jsou oslabeny. Jihoafrická vláda přijala mnohá opatření proti korupci, přesto se stále opakují stejné praktické problémy:

- Nedostatečná koordinace protikorupční práce v jihoafrické veřejné službě a mezi společenskými sektory.

- Špatné informace o korupci a dopadu prokorupčních opatření a agentur.

- Dopad korupce na řádnou správu věcí veřejných (Pillay 2004: 586-605).

Můžeme se domnívat, že Arcelor Mittal, ocelářská společnost, kterou v naší práci ještě zmíníme, v takovém státě s vysokou mírou korupce sama tyto praktiky používá.

V našem průzkumu se nám podařilo získat informace o jiných nekalých praktikách této společnosti, například tvoření kartelových dohod, násilné potlačování protestů, zamlčování informací, manipulace s průzkumy a další (Eyewitness News 2019). Arcelor Mittal v rámci svého PR propaguje antikorupční politiku.

2.2.3 Kriminalita

Jihoafrická republika je třetí zemí světa, kde je nejvyšší kriminalita. Za rok 2019 dosáhla ratingu 77,02. Na prvním a druhém místě je Venezuela, 84,86, a Papua Nová Guinea, 80,26. Pro porovnání Česká republika má rating kriminality 25,99 (Numbeo 2019). Nejčastějšími zločiny jsou vraždy, přepadení a znásilnění, nejenom žen, ale i dětí⁸. Vysoká kriminalita a pozitivní rasismus v Jihoafrické republice také znamená, že běloši, kteří stále zastupují značnou stát elity, se stahují do bezpečnějších čtvrtí, nebo se rovnou stěhují pryč ze země (Independent 2010). Kriminalita bohužel za poslední roky narůstá (Writer 2019).

Více jak jedna třetina z dotazovaných žen uvedla, že byla v uplynulém roce znásilněna. Tato agrese vůči ženám a k tomu strach o své děti samozřejmě nemá dobrý vliv na ženskou psychiku. Ženy cítí strach a ponížení po znásilnění si často s sebou nesou dlouhé roky.

K tak vysoké kriminalitě přispívá i vysoká míra nezaměstnanosti, která je dalším kritickým faktorem Jihoafrické republiky. Celosvětově se řadí na druhé místo. Celkově dosahuje podílu 53,4 %, nezaměstnaných mužů je 49,2 % a žen je 58,8 % (Central Intelligence Agency 2019).

⁸ To je způsobeno mimojiné nebezpečnou pověrou, že sex s pannou léčí AIDS.

2.2.4 HIV/AIDS

Jihoafrická republika má nejvyšší podíl HIV nakažených lidí na světě. Za rok 2018 statistiky odhadují na 7,7 milionů nakažených, což je přes 20 % celkové populace. V rámci jižního regionu Afriky je Jihoafrická republika na předních příčkách v narůstajícím počtu nakažených za rok. Za rok 2018 jich přibylo 240 000 a 71 000 zemřelo na následky AIDS. Nemoc je nejrozšířenější v provincii Kwa-Zulu s podílem 12,2 % v porovnání se severním, nebo západním Kapskem, kde je podíl nakažených kolem 6 %. Kvůli AIDS klesla střední délka života i počet dětí na ženu. V roce 2008 se průměrná délka života snížila na 43 let. Dnes je situace stabilnější, délka života postupně roste (UNAIDS 2019).

Vláda tento problém aktivně řeší. Jihoafrická republika má největší antiretrovirální léčebný program (ART) na světě. V roce 2015 vláda investovala více jak 1,34 miliardy dolarů na HIV prevenci a léčbu. Od té doby statistiky zaznamenávají úspěch. Průměrná délka života se zvýšila z 61,2 let (2010) na 67,7 nyní.

Míra prevalence u žen je čtyřikrát vyšší než u mužů. Ženy ve věku od 15 do 24 let měly za rok 2016 o 37 % vyšší nárůst epidemie než muži. Důvody jsou následující: nižší sociální status žen, znásilňování žen⁹, vztahy mladých žen se staršími partnery. V roce 2016 vláda spustila program “Ona vyhraje”¹⁰, který se zaměřuje na snížení míry otěhotnění mladistvých, na prevenci proti násilí na ženách, na podporu dívek, aby co nejdéle studovaly, na zvýšení ekonomických příležitostí pro ženy. Tento program by měl protnout cyklus, kdy mladé dívky vyhledávají za partnery starší, finančně zajištěné, ale často nakažené muže.

Nejrizikovější skupinou jsou sexuální pracovnice. Odhad nakažených je 57,7 % v průměru. V Johannesburgu je tento podíl až 71 %, v Kapském městě “jen” 39,7 %. Faktor, který zvyšuje riziko přenosu HIV, je chudoba. Mnoho těchto pracovnic nemá jinou možnost obživy, než prostituci. Z této frustrace také narůstá tendence k užívání drog, což také přispívá k šíření HIV. Nejzranitelnější skupinou jsou ženy i kvůli nízké míře znalosti HIV/AIDS rizika. Například v Durbanu pouze 4,6 % žen bylo schopných rozlišit pověsti kolem HIV od faktů (SANAC 2017).

⁹ Až 25 % nových onemocnění jsou zapříčiněna znásilněním.

¹⁰ “She Conquers”.

Podíl nakažených prostitutek, které se podrobí léčbě, je velmi nízký. V Johannesburgu je to jen 19 %, v Kapském městě 27,7 %. Je to dané i tím, že sexuální pracovnice jsou diskriminovány a čelí velkému společenskému stigmatu. Jejich práce je protizákonná, což situaci paradoxně jen zhoršuje. Prostitutky se nemohou bránit v případě násilí a dostupnost k ochraně a k lékům je pro ně také omezená. Přestože je prostituce v Jihoafrické republice nelegální, vláda si je vědoma tohoto problému a v roce 2016 přišla s programem, který má zajistit lepší podmínky v přístupu k léčbě pro nakažené sexuální pracovníky. Vzdělávací organizace ovšem podotýkají, že zprostředkování HIV prevence těmto pracovníkům je ztížena chováním autorit, zejména policie. 70 % prostitutek uvedla, že mají zkušenost se znásilněním ze strany státní autority (Women`s Legal Centre 2012).

2.3 Průmysl

Ekonomika Jižní Afriky je považována za nejprůmyslovější v Africe. Je druhou největší na kontinentu. Jihoafrická republika vyváží méně než dováží, což obchodní bilanci dostává do záporné hodnoty. Ekonomika je závislá na příjmech z exportu. Nejvíce Jihoafrická republika dováží do Číny, USA, Německa, Botswany a Namibie. Nejdůležitějším zpracovatelským průmyslem je automobilový průmysl, silně navázaný na ocelářské společnosti.

Největší exportní kategorií v Jižní Africe je její kategorie minerálních produktů, která odpovídá za export v hodnotě 14,6 miliard USD. Do této kategorie je zařazeno přibližně 36 konkrétních produktů. Mezi nejvíce vyvážené nerostné produkty patří uhlí (5,5 % veškerého vývozu, 3,81 miliardy USD), železná ruda (5,2 % veškerého vývozu, 3,58 miliardy USD), rafinovaná ropa (2,4% veškerého vývozu, 1,65 miliardy USD) a manganová ruda (2% veškerého vývozu, 1,4 miliardy USD).

Druhou největší kombinovanou kategorií exportu jsou automobily v celkové hodnotě 9,99 miliard USD. Vyvážená auta tvoří 7,6% všech vývozu v hodnotě 5,23 miliardy USD. Třetí největší kategorií vývozu je kategorie kovů, která každoročně vyváží výrobky v hodnotě 8,88 miliard USD. Nejčastěji vyváženým výrobkem v této kategorii jsou ferolitiny, které tvoří 4,9% veškerého vývozu Jihoafrické republiky.

Jihoafrická republika se navíc potýká s tlakem konkurence ze strany Číny. Ekonomika země je postavena na odvětví zemědělství, zpracování potravin, cestovní ruch, finanční služby, průmyslové výroby a těžby. Těžební společnosti zaměstnávají větší počet

pracovníků než v jakémkoliv jiném průmyslovém sektoru země. Tento sektor je navíc pátým největším přispěvatelem k HDP státu, přestože byl silně zasažen celosvětovou recesí (World Atlas 2019).

Zde vidíme, jak velký vliv mají ocelářské firmy. Jsou důležité pro vládu, kvůli provázanosti průmyslu a kvůli velkému podílu na státní ekonomice. Je jasné, že vláda udělala mnoho proto, aby nepoškodila tento sektor. Tento průmysl má tudíž velkou moc.

2.3.1 Ocelářský průmysl a ISCOR / ArcelorMittal

Ocelářský průmysl je pro Jihoafrickou republiku klíčový. Tvoří 1,5 % HDP země a nepřímo podporuje další strategické sektory hospodářství, se kterými dohromady tvoří 15 % HDP a se kterými zaměstnávají přes 8 milionů lidí. Těžba a zpracování oceli přidává 26 miliard k ekonomické hodnotě jihoafrické železné rudy. Pokud by stát ztratil toto průmyslové odvětví, ekonomická ztráta by byla plus 1 % HDP k obchodnímu schodku Jihoafrické republiky.

To, že v subsaharské Africe je ocelářský průmysl Jihoafrické republiky ojedinělý, a to, že Jihoafrická republika stále patří mezi rozvojové státy, ukazuje další silnou vazbu státní ekonomiky na tento průmysl. Pro rozvoj státu, tak jak to deklaroval bývalý prezident Zuma v devítibodovém plánu ekonomického růstu, by ztráta tohoto odvětví byla až katastrofální (Cock, Munnik 2006).

Provázanost jihoafrického průmyslu dokládá i to, že zdroj elektřiny v zemi je z 94 % závislý na uhlí. Uhelny doly potřebují stroje vyrobené z oceli. Zároveň tuto elektřinu ze 44 % odebírají průmyslové společnosti (WoMin 2015).

Nejdůležitější společností v tomto průmyslu je ISCOR (nyní Arcelor Mittal Jižní Afrika). Ovládá více než 80 % místního trhu s ocelí s přímým vlivem na další navazující odvětví, jako je výroba automobilů, strojů, stavebnictví a řízení dolů na železnou rudu a uhlí. ISCOR byl založen 1928 a pro rozvoj země hrál klíčovou úlohu, ať už při stavbě železnic, založení kovodělného a automobilového průmyslu nebo výroby zbraní. V roce 2004 se ISCOR v důsledku privatizace a globalizace stal součástí Mittal Steel (Cock, Munnik 2006). Dnes Arcelor Mittal přispívá až k 65 % HDP oblasti Vanderbijl a zaměstnává až 20 000 pracovníků. Tato společnost je ale mezinárodní a působí v dalších státech světa, například v Irsku, Mexiku, Rumunsku, Polsku nebo v České republice (Arcelor Mittal 2019).

ISCOR/Arcelor Mittal je proslulý neekologickým způsobem zpracování oceli a dalšími nekalými obchodními praktikami včetně nespravedlivého propouštění zaměstnanců. Za minimální náklady skupují skomírající průmyslová odvětví. Snaží se vytlačit finanční prostředky Mezinárodního Měnového Fondu (IMF) nebo Světové Banky (WB). Využívají svého postavení na trhu k monopolním praktikám manipulace cen (Cock, Munnik 2006).

Ocelářský průmysl v Jihoafrické republice se navíc musí v současné době vypořádat s konkurenčním vývozcem oceli, Čínskou lidovou republikou, která tlačí ceny oceli až o 12 % dolu. To pro Arcelor Mittal znamená další tlak na snížení nákladů, což se negativně projeví nejen v obchodní a personální politice, ale i v ekologickém přístupu, jak prohlásil jihoafrický ministr Rob Davies (WoMin 2015).

Model zpracování oceli je v Jižní Africe organizací WoMin hodnocen jako silně vykořisťovatelský a jednostranně zaměřený na zisk. Tento přístup podle WoMin bude nadále prohlubovat sociální nerovnosti, nezaměstnanost a bude dál ničit životní prostředí. Navíc by Jihoafrická republika podle organizace WoMin měla jít příkladem dalším africkým rozvojovým státům a změnit svůj přístup z extravatistického na post-extravatistický (WoMin 2015).

2.3.2 Dopady těžářského průmyslu na životní prostředí a ženy

Až do devadesátých let byly společnosti prakticky neomezené jakýmkoliv regulativy ochraňující životní prostředí a zaměstnance. Bylo to dáno i systémem apartheidu. Slabé sociální postavení a chudoba nedaly zaměstnancům často jinou možnost, než pracovat pro tyto společnosti, i přesto, že bylo evidentní, že tím škodí svému zdraví a životnímu prostředí, ve kterém se svými rodinami žijí. Peter Lukey tento vztah pojmenoval jako “dvojazyčný vztah” k životnímu prostředí (Cock, Munnik 2006).

Přestože se už od devadesátých let objevují zprávy, které upozorňují na znečišťování prostředí vlivem ocelářských firem, ISCOR díky svým finančním prostředkům a silné pozici v průmyslu v zemi, byl schopný tyto informace potlačovat a zakrývat svou zodpovědnost za toto znečištění. Tím pádem chyběly důkazy, které by bylo možné předložit vládě, nebo justici (Lotz-Sistka et al. 2015). ISCOR například tvrdil, že znečištění je mnohem komplexnější problém, než jen vypouštění těžkých kovů do okolí. Upozorňoval, že zdravotní problémy zaměstnanců a lidí žijících kolem jsou dány i bakteriemi, které se množí v latrínách v residentských oblastech (ISCOR 1999).

2.3.3 Extraktivismus a post-extraktivismus

Extraktivismus jako takový znamená proces explozivní vytěžování nerostných surovin nebo přírodních materiálů. Týká se ale i podmínek, za jakých tento model vznikl a ve kterých stále probíhá. Původ tohoto modelu můžeme datovat do doby před 500 lety, kdy se začala formovat světová ekonomika. Počátky kapitalistického systému byly založeny dobytím a kolonizací Ameriky, Afriky a Asie. Tento způsob těžby v periferiích byl řízen z metropolí. Došlo tak k rozdělení těžby a výroby surovin a další zpracování zboží (Lang 2013: 62).

Podle Eduarda Gudynase, vědce v Latinskoamerickém centru pro sociální ekologii (CLAES), můžeme užitečně identifikovat tři typy extraktivismu:

1. Dravý extraktivismus, který je dominantní v mnoha státech. Vyznačuje se malým zájmem o sociální, environmentální a klimatické dopady.
2. Umírněný extraktivismus, který zohledňuje některé sociální a environmentální standardy, ale který stále funguje jako hospodářský základ země nebo regionu.
3. Nezbytná těžba, která není přesným modelem extraktivismu, protože jejím záměrem a praxí je snížená těžba zdrojů a podpora udržitelnosti prostřednictvím recyklace, zpřísnění zákonů, politik a regulačních systémů (Gudynas, 2010).

Podle organizace WoMin, která se zabývá negativními dopady extractivismu na životní prostředí a život žen, je nutné tento model nahradit post-extractivismem. Diskuze o modelu neo-extractivismu vznikla mezi vládami jihoamerických zemí. Je paradoxní v rozvojových zemích, že přestože jsou bohaté na nerostné suroviny, nejsou schopné protnout "kruh chudoby" (WoMin 2019).

Tato neschopnost je připisována na účet extractivismu a kontrole zisků z těžby ze strany rozvinutých zemí. Proto se nynější vlády, především v Jižní Americe, kloní k novému způsobu těžby přírodních zdrojů, nejen z pohledu techniky, ale především využití ekonomických zdrojů a rozšíření agendy kolem těžby (Burchardt et al. 2014: 468-486).

Nyní nejde jen o to, vytěžit a prodat, ale těžit šetrně k životnímu prostředí. Jde o to také zahrnout dobrou pracovní politiku, která nemá zájem zaměstnávat chudé lidi za nízké platy, ale naopak pozvednout jejich životní úroveň a tím podpořit vnitřní trh.

Neoextraktivismus se snaží posílit zákony a politiku tak, aby větší kontrolu nad zisky z těžby měla vláda země, ve které těžba probíhá (Gudynas, 2010).

2.4 Postavení ženy v Jihoafrické republice

V této kapitole nastíníme postavení ženy v Jihoafrické republice z politického, společenského a kulturního hlediska. Vzhledem k multirasovému charakteru společnosti není jednoduché toto postavení popsat z obecného pohledu, je třeba přistupovat k “bílým” a “černým” ženám zvlášť a chápat, že “černé” ženy jsou na tom obecně, co se týče rovnocennosti, hůř.

Do této kapitoly jsme zařadili i analýzu ženských hnutí a právní ochranu žen v Jihoafrické republice. Je to z několika důvodů, za prvé s těmito organizacemi a úmluvami pracuje analyzované hnutí WoMin, za druhé nám ukáží, že i když je postavení ženy složité, existuje zde snaha toto postavení zlepšit.

2.4.1 Kulturní, společenské a politické postavení ženy

Dnes v Jihoafrické republice stále platí, že ženy mají nižší postavení než muži. Přestože se v právním rámci toto postavení v posledním století výrazně zlepšilo, z perspektivy gender je toto postavení stále nerovné. V Jihoafrické republice musíme vzít v potaz tři etnické skupiny, které reflektují různé podoby nerovnoměrnosti.

Tuto nerovnoměrnost přinesli do Jižní Afriky první osadníci, týkala se především bílých žen, ale časem s rostoucím vlivem vlády nad oblastí Jižní Afriky se přenesla i na další skupiny obyvatel, černochoy a tzv. “barevné”. Obecně můžeme říct, že bílé ženy získaly rovnocenné právo dřív než “barevné” skupiny obyvatel a to kvůli diskriminační politice apartheidu. Přestože mají dnes bílé ženy mnohem lepší postavení a vláda již nedělí své obyvatelstvo podle barvy pleti, černošky setrvávají v mnohem poddajnějším postavení. Stále například platí, že muži mají kontrolu nad rodinným rozpočtem. Tyto ženy často nemohly být aktivní bez souhlasu svých manželů. Nicméně velká poptávka po práci odváděla muže ze svých domovů a ženy tak musely převzít mnohé z manžellových povinností (Magubane 2003). Na postavení ženy v Jižní Africe působí několik faktorů, které zde postupně analyzujeme.

Status manželství

Manželské právo zavedli první osadníci a bylo vůči ženám z dnešního pohledu velmi diskriminační. Manželství bylo založeno na římsko-nizozemském právu. Manžel měl rozhodovací moc nad životem ženy. Mohl spravovat majetek ženy. Žena neměla žádná administrativní práva. Nemohla uzavřít vlastní závěť, smlouvy, nebo podat žalobu. Byla nicméně pod právní ochranou svého manžela, takže stejně tak nemohla být souzena ona sama (Cape Town: Juta Law 1999: 161-164). Toto rodinné právo se měnilo postupně během 20. století a pro každou část obyvatel různě. Například pro bílé ženy byl "zákon o majetku"¹¹ upraven v roce 1953 a zrušen 1983, pro černé ženy byl tento zákon úplně zrušen až 1993. V oblasti Transkei majetková nerovnost v manželství byla tolerována až do roku 1999 (Department: Justice and Constitutional Development Republic of South Africa 2018). V roce 2000 byla zrušena "manželská moc" podle zvykového práva. Manželské znásilnění bylo zrušeno v roce 1993 (Open Society Initiative of Southern Africa 2012).

Volební právo a postavení ženy v politice

"Bílé" ženy získaly volební právo v roce 1930, které poprvé uplatnily ve volbách 1933. V tomto roce také byly zvoleny první ženy do parlamentu¹². "Barevné" ženy nemohly volit až do roku 1983 (Kadalié 1995: 208-224). "Černé" ženy získaly volební právo až po pádu apartheidu v roce 1994.

Roku 1990 Africký národní kongres vydal "Prohlášení národního výkonného výboru afrického národního kongresu o emancipaci žen v Jižní Africe". Reagoval tak na tristní stav nerovnosti mezi muži a ženami ve společnosti i v parlamentu. Tento dokument sice uznal tyto problémy nerovnosti, ale nepřinesl žádná praktická opatření (Walker 1991: 309). Později byly zavedeny povinné kvóty zastoupení žen v parlamentu. Díky tomuto opatření patří dnes Jihoafrická republika mezi pět afrických států, kde mají ženy největší podíl v zákonodárné moci. Další faktory, kromě povinných kvót, které pomáhají ženám dostat se do politiky, jsou egalitářská politická kultura a liberální proporční volební systém¹³ (Stockemer 2011: 698). Můžeme říct, že z tohoto pohledu

¹¹ Tento zákon upravoval ajetkové poměry v manželství a pro ženy byl diskriminační.

¹² První ženou v parlamentu Jihoafrické republiky byla Leila Wright.

¹³ Permissive electoral system in the form of PR.

se postavení žen v Africe rapidně zlepšilo. Nesmíme ale zapomenout, že toto zlepšení se týká jen velmi úzké skupiny.

Agrese vůči ženám

Jihoafrická republika se řadí mezi státy s největší kriminalitou konanou na ženách. Od 90. let se sice vláda pod tlakem feministických hnutí tímto tématem zabývá, ale výsledky dodnes nejsou příliš efektivní. Roku 1993 bylo uzákoněno za trestné tzv. “manželské znásilnění”, což je z pohledu ženských práv velkým krokem, ale prakticky se nic moc nezměnilo.

Zákon, který odsuzuje sexuální násilí koncepčně, vyšel v roce 2007 (Mail a Guardian 2012). Během roku 2019 se uskutečnila řada protestů, které požadovaly trest smrti pro pachatele sexuálního násilí na ženách a dětech (The Guardian 2019).

Poslední statistiky nemluví pozitivně. Počet znásilnění se stále zvyšuje. Ročně dosahuje kolem 50 000 případů znásilnění a dalších 50 000 případů sexuálního obtěžování (The Citizen 2019).

Dopady, které má znásilnění na psychiku ženy jsou hluboké. Silně zasahují sebeúctu a sebevědomí ženy, mohou vést k depresím a ke sklonům vnímat sebe sama jako “oběť”, což je typ chování, který ten samý zážitek pravděpodobně znovu přitáhne. Pokud žena toto trauma zpracuje, má šanci vyjít posílená (Rektor 2013). K tomu je ale potřeba nejdříve znásilnění přiznat, nahlásit a poté projít psychoterapií, která vyžaduje čas, finanční prostředky i dostatečně pokrytá psychoterapeutická služba v zemi. V Jihoafrické republice je toho všeho nedostatek pro většinu žen (Central Intelligence Agency 2019).

Výše platu

Model nukleární rodiny se v jihoafrické společnosti stává čím dál tím běžnějším. Na rozdíl od tradičních společností, kde se o příjem starala celá komunita, v nukleárních rodinách je standartní, že příjem obstarává především muž. Žena se tak dostává do závislostního postavení a pokud si přeci jen najde práci, musí svou kariéru skloubit s péčí o rodinu a domácnost. Navíc, přestože je to v Jihoafrické republice nezákonné, dostávají ženy mnohem menší, téměř poloviční, plat než muži (World Economic Forum 2019).

Ženy tak mají vyšší pravděpodobnost, že budou mít nízkou mzdu a budou chudé. Chudé domácnosti bývají také větší než bohatší domácnosti, takže malý příjem musí uživit více

lidí, především dětí. Důchody a granty na podporu dětí tuto chudobu do určité míry zmírňují, ale neodvrací ji. Je také Vysoká pravděpodobnost, že pokud děti vyrostou v chudobě, v chudobě budou i nadále žít (Hallowes, Munnik 2006).

Kontrola počtí

Průměrný počet dětí na ženu je 2,26. Jde o dramatický pokles od 60. let, kdy průměrná hodnota byla 6 dětí na ženu. V měřítku afrických zemí je tento trend unikátní. Je to pozitivní trend, neboť dokazuje, že ženy si zvyšují své vzdělání, budují kariéry a jsou čím dál tím víc svobodnější v tom, kolik dětí budou ve svém životě mít (Central Intelligence Agency 2019).

Míra antikoncepční prevalence¹⁴ je v Jihoafrické republice 54,6 %, pro porovnání v USA je tento podíl 75,9 % (údaj z roku 2016). Nicméně většina afrických zemí se pohybuje na podobném podílu, některé i na vyšším (Central Intelligence Agency 2019). Jihoafrická ústava uznává a chrání práva všech občanů na přístup k bezpečnému, efektivnímu, přiměřenému a cenově dostupnému reprodukčnímu vzdělávání, antikoncepci a zdravotnickým službám. Existují však protichůdné zákony týkající se poskytování antikoncepce dívkám pod 16 let. Vzhledem k protichůdnému a matoucímu charakteru těchto právních předpisů jsou služby a vzdělávání v oblasti sexuálního zdraví poskytované mladým ženám v Jihoafrické republice omezeny na to, jak lékaři chápou zákony a jejich individuální úsudky o tom, jak postupovat (Muller et al. 2015).

Zvyklosti

Ženská obřízka není v Jihoafrické republice příliš běžná¹⁵ a zákonem je zakázaná (Ministerstvo zdravotnictví Jihoafrické republiky 2016). Co ale stále v této společnosti přetrvává, především na východním mysu a v oblasti Kwa-Zulu Natal, jsou tradice zvané “ukuthwala”, testování panenství, rituální vdovy, “u ku ngena”, žehlení prsou, “očištění” po mužské obřízce a lov “čarodějnic”. Přestože oficiálně jsou tyto zvyky

¹⁴ Tato hodnota udává procento žen v reprodukčním věku (15–49), které jsou vdané nebo v partnerství a používají nebo jejichž sexuální partner používá metodu antikoncepce. Míra antikoncepční prevalence je indikátorem zdravotnických služeb, vývoje a posílení postavení žen. Je také užitečným indikátorem při porozumění, minulým, současným a budoucím vývojem plodnosti, zejména v rozvojových zemích.

¹⁵ Mnohem častější je mužská obřízka a to především u kmene Xhosa.

už zakázané, stále se v chudých tradičních společnostech provozují. Tyto zvyky zatěžují ženy a ukazují stav nerovnocennosti ve společnosti (Maluleke 2012).

- Ukuthwala

Podle této tradice je mladá dívka unesena a donucena ke sňatku. Často jsou unášeny dívky už kolem dvanácti let věku a pro celou komunitu má tato tradice negativní dopad. Dívčám je kradeno dětství a ukončena možnost vzdělání (Ministerstvo spravedlnosti Jihoafrické republiky 2019). Tento zvyk ukazuje na hluboký problém genderové nevyváženosti. Tato tradice je typická především pro chudé rodiny. Existuje kauzalita mezi nízkým vzděláním, chudobou a nerozvinutostí. Tuto provázanost tradice Ukuthwala jen více prohlubuje (Maluleke 2012).

- Ukungena

Podle zákona o uznávání "tradičního"¹⁶ manželství z roku 1998, se tyto formy manželství musí sjednávat v souladu s obyčejovým právem. Polygamie je tak možná a vdovy jsou často nuceny znovu se provdat za bratra zesnulého manžela a to velmi "nesvobodným" způsobem. Vdova si vybírá z obarvených tyčinek, kdy každá z nich představuje, kterého z bratrů si vezme. Nemůže si tedy vybrat přímo a pokud odmítne, může být vyhoštěna ze svého domu, ztratí nárok na děti a na veškeré dědictví (Maluleke 2012).

- Očista po mužské obřízce

Muži, kteří podstoupili obřízku, najdou ženu, kterou znásilní, aby se "očistili" po rituálu obřezání. Tento rituál není ani v obyčejovém právu. Jedná se o trestní čin, který je v Jihoafrické republice velmi častý, viz kapitolu o kriminalitě (Maluleke 2012).

- Status vdovy

Komise pro rovnost mužů a žen (CGE) provedla hloubkovou celostátní studii, aby zmapovala postavení vdov ve společnosti. Podle této studie se postavení ženy po smrti manžela drasticky snižuje. To ovšem neplatí obráceně. Žena ztrácí sociální postavení, což má rozsáhlé důsledky na kvalitu jejího života, na její ekonomické postavení a zvyšuje zranitelnost vůči diskriminaci, obtěžování a násilí.

Je zde i rozdíl, jakým směrem společnost tlačí na muže a ženy, aby status vdovy nebo vdovce změnili. Od mužů se očekává, že se brzy znovu ožení, zatímco od žen se očekává, že zůstanou věrné památce svého zesnulého manžela. Nejenom tedy,

¹⁶ V originále: "customary marriage".

že se ocitají v nevýhodných podmínkách, ale ještě je na ně vyvíjen společenský nátlak, aby v těchto podmínkách i zůstaly (Maluleke 2012).

- Lov čarodějnic

V Limpopo a v pozdější době i Kwa-Zulu Natal je rozšířena tradice, kdy každé jaro vesnický léčitel určí “čarodějnicí”, která je obětována, aby se tak očistila a posílila celá komunita. Za čarodějnicí jsou často označeny ženy, nebo staří lidé. Tento zvyk má sice hluboké kořeny v každé lidské společnosti. Podle tradice “Ubuntu” jsou ale staří lidé spíše respektováni. To, že se v některých oblastech tradiční africké společnosti tento zvyk dnes provozuje, je dané spíše koloniální minulostí (Maluleke 2012).

2.4.2 Ženská hnutí v Jihoafrické republice

Přestože se ženy v Jihoafrické republice nevyskytují v jednoduché situaci, jejich schopnost a síla budovat ženské organizace je mimořádná. Často to byly právě ženské organizace, které se staly kolébkou aktivismu proti stávajícím represivním pravidlům, například boj proti apartheidu.

Ženských hnutí je v Jihoafrické republice mnoho. Historie některých z nich sahá až do období apartheidu. Značnou sílu ale nabírají až v roce 1994 po zavedení nového politického režimu. Tato hnutí bojují nejen proti diskriminaci žen, ale i proti rasové diskriminaci. Tyto dvě diskriminace se dodnes značně prolínají. Protože ekofeministické hnutí WoMin s ostatními ženskými organizacemi spolupracuje, představíme nyní ta nejdůležitější z nich.

African National Congress Women's League (ANCWL)

Jedná se o politickou stranu, založenou už v roce 1918. Tehdy ji, známou jako Bantu Women League, založila Dr. Charlotte Maxeke. V roce 1948 přijala nynější jméno. Kvůli své aktivitě byla 1960 zakázána. Dnes je tato liga kritizována za slabou agendu. Jejími hlavními aktivitami je prosazení lepšího uspořádání afrického národního kongresu (ANC) ve prospěch žen. Dále bojují proti diskriminaci žen skrze petice, protesty a další. Nemají ovšem jasně definovaný program a sdružení je charismatického charakteru (IOL 2019), (Goba 2018).

ONE

ONE je globální hnutí, které vede kampaň k ukončení extrémní chudoby a nemocí, tak aby každý mohl vést důstojný život a měl rovnocenné příležitosti. ONE oslovuje

vlády, aby bojovaly proti extrémní chudobě a nemocem, kterým lze předcházet. ONE také aktivizuje občany, aby sami vedli své vlády k odpovědnosti. Spoluzakladatelem ONE je Bono (hudební skupina U2). Tato organizace nezískává finanční prostředky od veřejnosti ani nepřijímá státní prostředky. ONE je financována téměř výhradně nadacemi, jednotlivými filantropy a korporátními partnery (ONE 2019).

Federation of South African Women (FSAW)

Organizace založena roku 1954 bojující proti diskriminaci žen. Jednalo se o první pokus založit širokou organizaci. Sto čtyřicet šest delegátů zastupujících 230 000 žen ze všech částí jižní Afriky se zúčastnilo zakládající konference a slíbilo svou podporu obecným kampaním Kongresové aliance. Do této organizace byly zapojeny i odbory, které se časem prokázaly jako velmi přínosné. Tato organizace se ze začátku skládala jen z “bílých” a “barevných” žen, nicméně hned na první konferenci přijala tzv. “Dámskou chartu”, která propagovala rovnocenná práva a příležitosti pro všechny ženy všech ras (South African History 2019).

Jako další organizace zabývající se rovnocenností žen můžeme jmenovat “Women’s National Coalition” (WNC), “Progressive Women's Movement of South Africa” (PWMSA), “People Opposing Women Abuse”, “Sonke Gender Justice” a “Progressive Women’s Movement of South Africa” (The Conversation 2015).

2.4.3 Právní rámec ochrany ženských práv

Jihoafrická republika přijala mnoho mezinárodních i vnitrostátních úmluv a zákonů, které mají zajistit ženám rovnoprávnost i rovnocennost. Prakticky stále dochází k plošnému nerespektování těchto pravidel. Právní rámec ovšem existuje a žena a hnutí se mají o co opřít. V této kapitole vyjmenujeme ty nejzásadnější. Úplný seznam úmluv a zákonů je součástí přílohy A.

Aktivita OSN

Skrze kampaň “Silná dívka”, kterou vedly OSN, SABC¹⁷ a ONE¹⁸, se problematika diskriminace žen v Jihoafrické republice dostala na přední místa agendy Valného

¹⁷ SABC, South African Broadcasting Corporation, je jihoafrická státní televizní a rozhlasová společnost. Provozuje 18 rozhlasových a 3 televizní stanice.

¹⁸ Globální hnutí ONE, které se soustředí na ukončení extrémní chudoby a nemoci.

shromáždění OSN. Jihoafrická vláda vytvořila řadu politik a právních předpisů, které usilují o posílení postavení žen. Postavení žen v Jihoafrické republice dosud není komplikované, ale díky OSN a jihoafrické vládě došlo k určitým zlepšením (Organizace spojených národů 2019).

CEDAW

Roku 1996 Jihoafrická republika ratifikovala a podepsala “Úmluvu mezinárodního charakteru o odstranění všech forem diskriminace žen” (CEDAW). V úmluvě je definována diskriminace, jsou v ní obsaženy mechanismy vymáhání, vyžaduje, aby smluvní strany přijaly veškerá vhodná opatření k odstranění diskriminace žen ve všech věcech týkajících se manželství a rodinných vztahů. Dále ukládá smluvním stranám povinnost zajistit, aby zásnuby dítěte neměly právní účinek. Dále vyžaduje stanovit minimální věk pro sňatek a povinnou registraci manželství. Tato úmluva je důležitá pro vymáhání práv žen a hnutí WoMin s ní intenzivně pracuje (Committee on the Elimination of Discrimination against Women 2019).

Protokol k Africké chartě lidských práv a práv národů o právech žen

Jihoafrická ústava zakotvuje práva všech lidí v zemi a potvrzuje demokratické hodnoty lidské důstojnosti, rovnosti a svobody (oddíl 7 Ústavy), deklaruje právo na rovnost, včetně rovnosti žen a mužů.

Článek 13 Ústavy stanoví, že smluvní strany musí přijmout a účinně provádět vhodná legislativní nebo regulační opatření, včetně těch, která zakazují a omezují všechny formy diskriminace, zejména ty praktiky, které ohrožují zdraví a celkovou pohodu žen. Obsahuje také důležitá ustanovení o reprodukčních právech, manželství, rozvodu a dědických právech (Ústava jihoafrické republiky 2005).

Na druhou stranu ústava rovněž stanoví a chrání právo na kulturu a uznává tradiční zvyky, například polygamií, ukuthwalu a další obvyklé praktiky, které mají dopad na podkopávání ústavní záruky rovnosti žen a mužů. Ústava sice obsahuje ustanovení, které výslovně deklaruje, že „nikdo, kdo vykonává tato práva, tak nesmí činit způsobem, který by byl v rozporu s jakýmkoli ustanovením Listiny práv”, v praxi ovšem vidíme, že pro mladé dívky z chudých venkovských oblastech, je tato deklarace nedostatečná (Maluleke 2012).

3. Ekofeminismus v Jihoafrické republice

Předmětem případové studie je ekofeminismus v Jihoafrické republice. Silným, aktivním hnutím, které tuto ideologii zastupuje, je WoMin. Tato kapitola si klade za cíl analyzovat toto hnutí, jeho vliv v rámci kontinentu, jeho historii a především cíle a aktivity. Důležitou součástí kapitoly je analýza agendy WoMin, ze které vyplývá, jaké konkrétní témata WoMin řeší a jaká navrhuje doporučení.

Poslední kapitolou této části je analýza jednoho konkrétního případu, kde WoMin sehrál svou úlohu. Jedná se o kauzu “Vaal” triangle, na které chceme názorně předvést aktivitu WoMinu v praxi.

3. 1 Role WoMin v Africe

“Ortodoxní ekonomický model nás zklamal, ale ženy napříč Afrikou bojují a přicházejí s vizionářskou alternativou.”¹⁹

Africký kontinent je stále baštou ekonomických modelů, které ostatní země světa opustily, neboť byly ekologicky neudržitelné. Ženy, ekofeministky, jsou v Africe v první linii během boje proti vykořisťování cenného přírodního bohatství Afriky. Ekofeminismus v Africe je vzácný tím, že namísto feministických diskuzí na akademické rovině, ekofeministky se sdružily a začaly hledat strategie, které jim prakticky pomohly chránit práva žen a životního prostředí.

Jednou z prvních ekofeministek v Africe můžeme jmenovat Wangari Maathai a její hnutí “Zelený pás”, které je vzorem aktivnímu ekofeminismu. Wangari Maathai, první Afričanka, která získala Nobelovu cenu, vyzdvihovala úzký vztah mezi africkým feminismem a ekologickým aktivismem, který bojuje proti patriarchální i neokoloniální struktuře poškozující celou Afriku (The Green Belt Movement 2019).

Africké ženy jsou často středem komunit, které se zabývají obrovskými změnami souvisejícími s hospodářským rozvojem a nesou břemeno poškozeného životního prostředí. Jednou z otázek, která jasně dokazuje význam afrického ekofeminismu, je boj proti zániku biologické rozmanitosti. Ženy, které jsou primárně zodpovědné za produkci potravin, mají znalosti ohledně druhů semen, schopnost je skladovat a reprodukovat.

¹⁹ “Orthodox economic models have failed us all, but women across Africa are resisting them and coming up with visionary alternatives.”

Nicméně monokulturní způsob zemědělství tyto schopnosti a především biodiverzitu osiv ničí.

Výraznou ekofeministickou organizací je WoMin, který vede kampaně proti devastaci životního prostředí těžebním průmyslem. Právě tento průmysl, je pro africký kontinent stěžejní, neboť má výrazný podíl na HDP států. Zde se také setkávají zájmy nejen národní, ale i mezinárodní zájmy a to hlavně světových hráčů. Za levné suroviny z Afriky, těží zpracovatelské průmysly v rozvinutých zemích a především spotřebitelské trhy v bohatých částech světa. WoMin je hnutí mezinárodního charakteru. Jeho sídlo je v Jihoafrické republice, ale aktivity WoMin najdeme napříč Afrikou. V rámci ekofeminismu na africkém kontinentě hraje výraznou úlohu (African Arguments 2019).

3.2 Vývoj hnutí WoMin

Pro analýzu případové studie ekofeminismu v Jižní Africe jsme vybrali organizaci WoMin, která ideologii ekofeminismu zastupuje nejenom v Jihoafrické republice, ale i v dalších státech. WoMin je aktivní hnutí, které zkoumá tematiku žen, gender a extraktivismus v africkém regionu. Funguje pod záštitou Mezinárodní aliance přírodních zdrojů v Africe (IANRA), což je globální aliance organizací zabývajících se otázkou přírodních zdrojů. WoMin má sídlo v Jižní Africe, zde jeho aktivitu také primárně analyzujeme, ale jeho charakter je nadnárodní. Další státy, kde je WoMin aktivní, jsou Burkina Faso, Kongo, Ghana, Nigérie, Uganda a Zimbabwe.

Ekofeministické hnutí WoMin vzniklo v říjnu 2013. Byly vytvořeny základy oblastí zaměření a hlavní metodiky, které se nadále vyvíjejí. WoMin vychází z teorie ekofeminismu, která má globální a obecný charakter, ale v prostředí afrických zemí se primárně zabývá těžbou nerostných surovin, ropu a plny a důsledky této těžby na ženy a životní prostředí.

Po roce 2014 WoMin agendu zúžil pouze na nerosty a přírodní zdroje spojené s výrobou energie: “Naším primárním zaměřením je těžba, zpracování a spalování konvenčních fosilních paliv. Druhotným, ale důležitějším zaměřením je hledání obnovitelných energií” (WoMin 2014).²⁰

²⁰ V originále: “Our primary focus is on the extraction, processing/ refining and combustion of conventional fossil fuels, with a secondary, but deeply significant focus, on the new renewable energies.”

V roce 2014 WoMin regionálně podpořil devět projektů participativního výzkumu (PAR). Tento proces byl zahájen dvoudenním orientačním workshopem na regionálním setkání WoMin a byl zahájen v říjnu 2013. Na podporu zúčastněných organizací byla vyvinuta příručka feministického participativního akčního výzkumu (FPAR).²¹

V roce 2015 WoMin zaměřil svou pozornost na otázku fosilních paliv, spravedlnosti a na dlouhodobou kampaň za lidská práva. Kampaň byla vedena ženami. Na přelomu září a října WoMin uspořádal konferenci “African Women Uniting for Energy, Food and Climate Justice” a přijal deklaraci. Tato deklarace je rozdělena na dílčí témata a jednotlivé výzvy:

1. Energetická spravedlnost: WoMin například požaduje zachovat 80 % fosilních zásob nedotknutých a místo toho se soustředit na hledání alternativních zdrojů energie, které protnou tzv. “Holandskou nemoc”²².
2. Potravinová spravedlnost: Zde WoMin například požaduje zachování práva chudých žen na vlastní půdu, zachování biodiverzity semen, kompenzace za vystěhování, nebo ochranu lokálních potravinových trhů.
3. Klimatická a ekologická spravedlnost, která například vyzývá k dodržování mezinárodních environmentálních smluv.
4. Genderová spravedlnost, kde je požadavkem například rovnoprávnost a rovnocennost mužů a žen, užívání v praxi všechny dosud přijaté zákony a dohody zaručující tuto rovnoprávnost, zamezit násilí založeného na rozdílech pohlaví, respektovat zkušenosti žen a dát jim poradní hlas.²³

Klíčové rezoluce, které se WoMin zavázal v deklaraci přijmout a naplnit, jsou následující:

1. Posílit ženské organizace a vybudovat takové hnutí, kde ženy mohou objevit svou hodnotu v rámci rodiny, komunity, národa a v rámci mezinárodního společenství.

²¹ Dostupné zde: <https://womin.org.za/images/docs/analytical-paper.pdf>.

²² Holandská nemoc je v ekonomii označení paradoxu, kdy snadné zisky z přírodních zdrojů a jejich vývozu vedou k výraznému zhodnocení měny, což oslabí domácí sekundární sektor a v důsledku i celé národní hospodářství, které se stane závislým na výkyvech mezinárodní ceny hlavní vyvážené komodity (Encyklopedia Britannica 2019).

²³ Plné znění deklarace je zde: <https://womin.org.za/images/docs/energy-food-climate-justice-niger-delta-declaration.pdf>.

2. Posílit “africké sesterství” a vybudovat hnutí na základě ženské solidarity, které bude bojovat za spravedlnost pro ženy a životní prostředí.
3. Vybudovat kampaň za klimatickou, potravinářskou a energetickou spravedlnost, která povede africké ženy a která má za cíl posílit africké sesterství a prohloubit lokální hnutí za úplnou transformaci dnes dominantního rozvojového paradigmatu.

Od roku 2016 funguje WoMin jako “Trust” a jeho primárním cílem je organizace žen na lokální úrovni. Do dnešního dne hnutí WoMin zvládlo sestavit alianci z více jak 60 dílčích organizací, které se všechny věnují tématu rovnocennosti žen a škodlivých následků těžbařského průmyslu. Díky spolupráci s těmito organizacemi časem vznikla alternativní analýza problematiky ženských práv spojených s těžbařským průmyslem. WoMin přijal za svou filozofii post-extraktivistický model a podařilo se mu prosadit tuto tendenci i do politických programů.

Aktivita WoMin spočívá v organizaci několikadenních školení. V roce 2017 proběhl už druhý ročník, tentokrát v Ghaně. Cílem tohoto setkání bylo sdílet zkušenosti s explozivním chováním těžbařských společností, sběr dat, hledání společné vize a především poskytnutí know-how, jak aktivně měnit pro ženy a přírodu zatěžující situaci.

Široký záběr a velký počet spojenců, se kterými WoMin spolupracuje by mohl vést k vnitřnímu zmatku. Organizace si toho je vědoma a část své aktivity zaměřila na budování vnitřních procesů. Díky tomuto zaměření se podařilo vytvořit vlastní politickou strategii, která staví na vysoce participativních procesech, jako je například budování platformy pro aktivitu občanské společnosti a pro spolupráci s dalšími ženskými organizacemi (WoMin 2013).

V roce 2019 WoMin zprodukoval dokument “Women Hold Up the Sky”,²⁴ který dokumentuje autentické příběhy žen, zatížené explozací přírodního prostředí a špatnou personální politikou těžbařských společností. Film byl vytvořen za účel propagace ideologie ekofeminismu a alternativy ekonomického rozvoje, kterou ekofeminismus nabízí (WoMin 2019).

²⁴ Více informací a odkaz na trailer je možné najít zde: <https://womin.org.za/our-work/main-support-activities/womin-film.html>, a zde: <https://www.womenholdupthesky.co.za/>.

3.3 Cíle a aktivity hnutí WoMin

WoMin se primárně soustředí na potlačování práv žen a přírody působením těžbařských společností. Byl založen roku 2013. Spolupracuje s dalšími organizacemi národní i lokální úrovně.

Cíle hnutí WoMin jsou:

1. Zkoumat a publikovat dopady těžby na rolnické a dělnické ženy.
2. Podpořit organizování žen, budování ženských hnutí a podpořit vzájemnou ženskou solidaritu.
3. Obhájit a vést kampaně za reformy překračující krátkodobý horizont a přispět tak dlouhodobým strukturálním změnám ve společnosti.
4. Podpořit ve spolupráci s dalšími implementaci afrického postextraktivistického modelu, který je vhodnější alternativou k dnešním destrukтивnímu modelu rozvoje (WoMin 2019).

Prvním a ústředním cílem je závazek vůči ženám, které byly zasaženy škodlivým způsobem těžby. WoMin podporuje již organizované spolky a hnutí, které podporují změnu k alternativním zdrojům těžby, průmyslu a energetiky. Zároveň WoMin pomáhá s organizací žen na lokální úrovni, ale i na mezi-regionální úrovni. WoMin hledá společná témata a propojuje ženy i mezi volebními okrsky.

Druhým závazkem organizace WoMin je podpořit reformy, které podporují přechod napost-extraktivistickou společnost. WoMin tento postup označuje jako transformativní reformismus, nebo jako ne-reformní reformu.²⁵ Konkrétní témata byla stanovena v práci z přelomu roku 2015/2016, o kompenzaci, regulaci a vynucení nápravy na životním prostředí.

Dalším cílem hnutí WoMin je identifikovat a rozvíjet progresivní a ekologicky citlivou africkou alternativu k destrukтивnímu extraktivismu a odstranit tak jeho negativní důsledky na ženy a životní prostředí. Za tímto účelem WoMin organizuje výzkumné, školicí nebo organizační kampaně. WoMin ale nemůže rozvíjet agendu alternativ sam osobě, musí proto podporovat mezisektorovou a mezioborovou spolupráci, stavět na existujících alternativách a spolupracovat s ostatními organizacemi (WoMin 2019).

²⁵ V originále non-reformist reforms.

Tabulka 1: Cíle, nástroje a příklady WoMin

Cíle	Nástroje	Příklad
1. Zkoumat a publikovat dopady těžby na rolnické a dělnické ženy	Sběr dat, zaznamenávání autentických příběhů, spolupráce s výzkumnými organizacemi	PAR
	Publikování výsledků	Školení 2013, 2017
	Hledání společných témat	Full Collection 2015
2. Podpořit organizování žen, budování ženských hnutí a podpořit vzájemnou ženskou solidaritu	Vyhledávání ženských spolků a navázání komunikace s nimi	-
	Poskytnutí know-how a mentoring	Výzkum pro organizaci VEJA
3. Obhájit a vést kampaně za reformy překračující krátkodobý horizont a přispět tak dlouhodobým strukturálním změnám ve společnosti	Hledání alternativy: analýza problematiky, výzkum	PAR, Full Collection 2015
	Podpora reform: školení, kampaně	Women school 2017, film “Women Hold Up the Sky” 2019
4. Podpořit ve spolupráci s dalšími implementaci afrického postextraktivistického modelu.	Petice	Cyclone Idai 2019
	Tvorba ideologického rámce, který je aplikován v dalších aktivitách a na všech úrovních organizace	Full Collection 2015

Zdroj: Zpracováno autorkou

3.4 “Full Collection” - Analytická studie WoMin

WoMin vypracoval studii “Full Collection - Women, Gender and Wxtractivism in Africa”, která tvoří základní vědomostní bázi aktivity WoMin. Tato studie má několik kapitol napsaných různými autory, dohromady se skládá z téměř 300 stran a slouží jako příručka pro práci aktivistů ať už z řad ekofeministů, nebo bojovníků proti exploatační těžbě. Tento dokument představuje hlavní praktická témata, kterými se WoMin zabývá, a zároveň obsahuje vizi, řešení, nástroje a aktivity, které WoMin chce uskutečnit.

V roce 2009 podepsali afričtí ministři z různých států Afriky dokument “The Africa Mining Vision” (AMV). Tento dokument představuje nejkompexnější strategii africké industrializace 21. století a jejím ústředním bodem je rozšíření těžby nerostných a dalších přírodních zdrojů pro podporu zpracovatelského průmyslu v Africe. Tímto krokem by měl být omezen vývoz primárních surovin na jiné kontinenty, kde je tak podporován tamější zpracovatelský průmysl.

Přestože je tato strategie komplexní, WoMin upozorňuje, že přeci jen zapoměla zvážit důsledky na chudé ženy. Podle WoMin těžba nerostných surovin a dalších zdrojů postihuje především venkovské obyvatelstvo a většina žen v Africe je činná v zemědělské venkovské produkci. Dalším negativním důsledkem těžby je zatížení životního prostředí, především nárůst sucha a spotřeba již tak vzácných zdrojů vody.

Proto WoMin vypracoval rozsáhlou studii, která má doplnit koncepci AMV. WoMin prokázal, že rozvoj země založený na těžbě minerálů a fosilních paliv vede ke zneužívání důležitých zdrojů, které jsou ovšem často podhodnocovány, a proto si jich mnohdy politici při tvorbě strategií nevšimnou. Těmito zdroji je myšlena ženská práce a základní přírodní zdroje (voda, půda, vzduch) (WoMin 2015).

Analýza je zakončena dvěma klíčovými politickými doporučeními:

1. WoMin vyzývá Africkou unii, aby zveřejnila odhadovaný počet vysídlení, které nastane při realizaci koncepce AMV. Analýza WoMin odhaduje počet vysídlených osob na 90 milionů. Po zveřejnění odhadu Africké Unie by mělo dojít k větší participaci občanské společnosti a tím pádem k diskusi, zda-li je strategie AMV skutečným přínosem pro africkou společnost a prostředí.
2. WoMin vyzývá africké státy, aby provedly národní studie všech existujících, činných i nečinných, rozvojových projektů zahrnujících těžbu nerostných surovin a fosilních paliv, které vznikly od doby získání nezávislosti. Tyto studie by měly provést analýzu kolektivní socio-ekonomické ztráty a měly by během analýzy zahrnout spolupráci s ženskými organizacemi, těžebními komunitami, politickými think-tanky a akademiky v oblasti sociálního rozvoje (WoMin 2015).

3.4.1 Problematika implementace ochranných zákonů

Jihoafrická vláda podepsala mnoho právních dokumentů, které chrání zájmy žen a přírodního prostředí. Základní právní rámec je tedy v pořádku, nicméně stále v něm

chybí zásadní otázky (například ochrana základních přírodních zdrojů, nebo ochrana neplacené práce žen), které je třeba revidovat. Navíc implementace základních zásad je značně problematická. Ani vláda, ani společnosti nedodržují úmluvy a nadále vykořisťují práci žen a přírodu jako takovou.

Bez aktivity občanské společnosti ovšem není možné přimět vládu a představenstva společností ke změně. Proto si WoMin klade za cíl podporovat právě základní buňky společnosti, a těmi jsou chudé ženy postižené nejvíce negativním způsobem chování těžbařských společností. WoMin je tak aktivní na regionální úrovni jako aktivátor občanské společnosti, i na národní úrovni, kdy jménem organizace jedná s politiky.

Na regionální úrovni skrze tyto buňky WoMin sbírá data, které pak využívá při analýze a tvorbě hlavní strategie. Díky jednotlivým příběhům žen je WoMin schopný zmapovat obecné problémy, se kterými se ženy ve spojitosti s životním prostředím a těžbařským průmyslem potýkají. Pomocí této analýzy pak WoMin vybírá společná témata pro všechny buňky a na národní a nadnárodní úrovni hledá účinné nástroje.

Na této úrovni také WoMin monitoruje, zda společnosti a vláda dodržují lidsko-právní dohody. Aby nedocházelo k duplicitě tohoto úsilí v jednotlivých regionech, snaží se WoMin do budoucna vytvořit aparát, který by byl schopný toto monitorování provádět na národní úrovni. Dále chce výsledky tohoto procesu předložit vládě a vedení korporací a skrze kampaně, které mají vzdělat a zaktivizovat občanskou společnost, tlačit na vlády a společnosti, aby tyto již podepsané smlouvy dodržovaly. WoMin se chce zaměřit především na výbory CEDAW²⁶ a CESCR²⁷ jakožto klíčové podpůrné instituce pro rovnocennost žen. Společně s nimi chce vypracovat studii a tu nakonec předložit jihoafrické vládě.

Na národní úrovni WoMin, opět ve spolupráci s IANRA, usiluje o větší participaci ve státním výzkumu ohledně těžby. “AU Working Group on Extractive Industries, Environment and Human Rights Violations in Africa” je výzkumnou skupinou mapující efekty těžbařského průmyslu, ovšem často bez gender perspektivy. To chce WoMin změnit.

²⁶ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.

²⁷ Committee on Economic, Social and Cultural Rights.

Tabulka 2: Problematika implementace ženských práv

Problém/téma	Řešení	Nástroje WoMin	Úroveň
V právním ochranném rámci chybí úmluvy o ochraně základních přírodních zdrojů a neplacené práce žen	Aktivizace občanské společnosti skrze podporu základních buněk, které jsou nejvíce postiženy	Monitorování dodržování lidských práv	Lokální
Implementace zákonů do společnosti	Jednání s politiky a představenstvem	Sběr dat a příběhů	Lokální
	Jednání s výborem CEDAW a CESCR	Kampaně	Národní
	Větší participace ve státních výzkumech	Spolupráce s IANRA	Národní
	Vytváření jednotné politiky a strategie	Spolupráce s IANRA	Nadnárodní

Zdroj: Zpracováno autorkou

Na nadnárodní úrovni skrze organizaci IANRA,²⁸ která má kontinentální charakter, WoMin vytváří jednotnou politiku a strategii. Na základě ideologie ekofeminismu shromažďuje informace z jednotlivých zemí, hledá jejich specifika a tvoří jednotnou know-how bázi.

3.4.2 Problematika postavení pracujících žen v dolech

Historicky bylo dáno, že mzdy hornických žen byly vypláceny v rámci platu jejich manželů-horníků. Ženská práce tak nebyla zaznamenávána a tím pádem nebyla příliš viditelná. Se zapojením industrializace se počet pracujících žen v dolech snížil, ale jejich práce byla stále součástí tohoto průmyslu, především jejich schopnost postarat se o potravu a lékařskou péči svým pracujícím manželům. Společnost tak držela nízké náklady za těžbu surovin na úkor “neviditelné” práce žen.

V roce 2002 byl přijat zákon o rozvoji nerostných surovin, který prosadil 10% kvótu zaměstnaných žen v hornictví. Pro ženy ovšem není snadné se dostat do tohoto zaměstnání. Musí splnit fyzické testy, které nemohou podstoupit, pokud jsou těhotné, kojí, nebo mají menstruaci. Pracovní oděv tvořený z jednoho kusu znemožňuje ženám použít toaletu, kterých je navíc podle stížností žen nedostatek. Také mají ženy nižší plat

²⁸ IANRA, The International Alliance on Natural Resources in Africa.

než jejich mužští kolegové. V kolektivu také vládne přesvědčení, že ženy nosí smůlu, a tak je s nimi jednáno s despektem (Benya 2009: 18).

Ženy si nejčastěji stěžují na sexuální obtěžování, které odbory vnímají jako přirozený problém každého smíšeného kolektivu a tudíž jej neřeší. Další stížnosti je nedostatečná podpora zaměstnavatele během mateřství. Zaměstnavatel je nucen najít vhodnou alternativu práce pro těhotnou ženu, ale pokud to nedokáže, může donutit těhotnou ženu k předčasné mateřské dovolené. Ženy se tak brzy po porodu musí vrátit zpět do práce. Odbory často odmítají se tímto problémem zabývat. A protože ženy nemají oficiální podporu ze strany institucí, některé z nich se uchylují k neformálním cestám, jak si zajistit výhody a tou je prostituce. Změnit pracovní kulturu je běh na dlouhou trať a na tomto příkladu je vidět, že jen přijmout nový zákon nestačí. Z analýzy vychází, že pracovní prostředí těžařského průmyslu je silné patriarchální podoby spojený s vykořisťovatelským kapitalismem. Ženské odbory nejsou příliš efektivní a mnoho témat přehlíží. Bez výrazné transformace pracovní kultury a prostředí není rovnocennost pro ženy možná.

WoMin zde vidí mezeru, kterou může zaplnit a zlepšit tak situaci žen. Paradoxně vidí příležitost ve spolupráci těžařských společností s mezinárodními institucemi, jako je WB²⁹ a IFC.³⁰ Především IFC například spolupracoval na inovativním řešení, jak zvýšit počet zaměstnanců skrze přijetí vícero žen, jak stanovuje jihoafrická legislativa. Tento program deklaroval integraci žen a vytvoření pracovní kultury, která by respektovala specifické potřeby žen (IFC 2018).

Práce Světové banky je zaměřena především na pochopení genderového dopadu těžebního průmyslu, na to, jak minimalizovat rizika a posílit postavení komunity, a zajistit, aby všechny rozvojové projekty zahrnuly gender perspektivu (World Bank 2019).

IFC i WB se ovšem nezabývají povahou extraktivistického modelu průmyslu, ve kterém WoMin vidí kořeny nerovných vztahů ve společnosti. Proto WoMin sám sebe vidí jako iniciátora hluboké transformační změny z extraktivistického průmyslového modelu k alternativě, která bude založena na závazku chránit lokální potravinové systémy,

²⁹ World Bank.

³⁰ International Finance Corporation.

vytvářet lokální zaměstnání, podporovat malo-těžby, chránit ekosystémy, komunity a kulturní praktiky, které nediskriminují pohlaví, a další.

Hnací silou podle WoMin mají být ženy, které jsou zasaženy poškozeným životním prostředím. Je třeba tyto ženy organizovat a pomoci jim najít kreativní řešení, jakým způsobem mohou této transformaci napomoci.

Tabulka 3: Problematika postavení žen v dolech

Problém	Řešení	Nástroje	Úroveň
Nízký podíl pracujících žen v dolech	Kvóta 10 %	-	Národní
Negativní pracovní kultura	Změnit pracovní kulturu	Spolupráce těžařských společností s WB a IFC	Nadnárodní
Sexuální obtěžování	Změnit pracovní kulturu	Spolupráce těžařských společností s WB a IFC	Nadnárodní
Nedostatečná podpora v mateřství	Změnit pracovní kulturu	Spolupráce těžařských společností s WB a IFC	Nadnárodní
Chybí agenda ohledně post-extraktivismu	Aktivizace občanské společnosti	Podpora spolků žen, které jsou zasaženy extraktivismem	Lokální

Zdroj: Zpracováno autorkou

3.4.3 Dopady porušení suverenity vlastnictví půdy na ženy

V Jihoafrické republice pochází produkce potravin z 60 - 80 % z domácího zemědělství. To znamená, že značná část obyvatel je závislá na vlastní produkci potravin z malých políček. Půda a přístup k vodě je tak zásadní pro velkou část obyvatel. Chování těžařských společností poškozuje kvalitu vody i půdy a tím přímo ohrožuje živobytí obyvatel pracujících v okolí. Nehledě na to, že často dojde k nucenému vyvlastnění půdy a přesunům obyvatel. Jsou tak narušeny mikrosystémy produkce potravin, ve kterých z velké části participují právě ženy.

WoMin vidí řešení v tom, že pokud bude více respektována a podporována úloha žen v mikro-zemědělství, vláda tím vyřeší několik problémů zároveň. Za prvé zvýší rovnocennost žen ve společnosti a to v těch nejnižších společenských vrstvách, což jsou chudé "černé" ženy na venkově. Za druhé zamezí nespravedlivému vyvlastňování půdy

a degradaci životního prostředí, které způsobují velké těžbařské firmy. Za třetí tím vyřeší častý nedostatek potravin pro obyvatele.

WoMin tedy doporučuje, aby vlády, multilaterální agentury a organizace občanské společnosti zaměřily svou pozornost na podporu rolnických žen ve čtyřech bodech:

1. Posílit komunální majetkové systémy a zvýšit ochranu práva ženy na půdu.
2. Podpořit agroekologické zemědělské metody, které mají nízké náklady, podporují úrodnost půdy a jsou bezpečné pro životní prostředí.
3. Identifikovat potřeby žen, které se starají o půdu a rodinu, a najít řešení, jak je podpořit.
4. Podporovat místní hnutí a podpůrné organizace, které jsou zaměřeny na “alternativní” způsoby života založené na principech solidarity, spolupráce, úcty k člověku a k přírodě a přímé demokracii. Tento způsob života byl v minulosti přirozenější a byl narušen až s příchodem kapitalismu a přírodními a společenskými katastrofami.

Vlastní iniciativa WoMin se skládá z následujících bodů:

1. Nadále dokumentovat dopady těžebního průmyslu na práva vlastnictví půdy rolnických žen a jejich schopnost produkovat potraviny. Tento výzkum by měl vyčíslit ztráty způsobené nuceným přemísťováním obyvatel, degradaci půdy. Podle WoMin je pro tento výzkum potřeba spolupráce s univerzitami v celém regionu.
2. Je třeba také zdokumentovat a vyčíslit zvýšené požadavky na “neviditelnou” práci žen, negativní dopady migrace za prací, zdravotní dopady dané zhoršeným životním prostředím a znečištěnou vodou.
3. Ve spolupráci s IANRA vybudovat observatoř, která bude sledovat nadnárodní těžební průmysl a informovat o jeho činnostech.
4. Vytvořit národní kampaně zaměřené na půdu a potraviny ve spolupráci s rolnickými federacemi s cílem upozornit vládu, veřejnost a akcionáře na negativní dopady extraktivistických operací.
5. Provézt audit zákonů týkajících se pozemků a zjistit zda tyto zákony podporují, či nikoliv, legitimní právo na kvalitní půdu a přírodní zdroje.
6. Obhájit a prosadit spravedlivé zákony a strategie, které by ochránili a posílili komunální držby pozemků ve prospěch žen, zajistit spravedlivou kompenzaci všech ztrát spojených s přemístěním nebo znečištěním.

7. Podpořit organizaci rolnických žen, vzdělat je a zmocnit je k tomu, aby byly schopné hájit své vlastní zájmy na lokální, regionální i národní úrovni.
8. A především vytvořit alternativu k extraktivistickému modelu průmyslu ve spolupráci s organizacemi rolnických žen. Podpořit alternativní hodnoty k hodnotám kapitalismu, jako je solidarita, spolupráce, přímá demokracie a další (The Commoner 2012).

Tabulka 4: Dopady porušení suverenity práva na půdu

Problém	Řešení	Důsledek	WoMin skrze spolupráci	Aktivita WoMin	
Narušen mikrosystém produkce potravin	Posílení úlohy žen v mikro-zemědělství	Zvýšení rovnocennosti žen	Identifikovat potřeby žen a hledat řešení, jak je podpořit	Nadále dokumentovat dopady těžebního průmyslu	
		Zabránění nespravedlivému vyvlastňování půdy	Posílit komunální majetkové systémy	Zdokumentovat a vyčistit “neviditelnou” práci žen	
		Zabránění degradaci životního prostředí	Podpořit agroekologické zemědělské metody	Ve spolupráci s Ianra vybudovat observatoř sledující nadnárodní těžební průmysl	
		Vyřešení problému nedostatku potravin ve společnosti	Podpořit místní organizace zaměřené na alternativní způsoby života	Vytvořit národní kampaň zaměřenou na půdu a potraviny	
					Provézt audit zákonů týkajících se pozemků
					Prosadit a obhájit spravedlivé zákony a strategie posilující vlastnictví pozemků ve prospěch žen
					Podpořit organizaci rolnických žen a vzdělat je tak, aby byly schopné se bránit samy
					Vytvořit alternativu k post-extraktivistickému modelu.

Zdroj: Zpracováno autorkou

3.4.4 “Neviditelná” práce žen

Neviditelná práce zahrnuje často domácí pečovatelskou práci, vykonávanou převážně ženami v domácnosti, která i přes svou velkou sociální a ekonomickou hodnotu není uznávána a oceňována. Je to dáno předpokladem, že schopnost pečovat o druhé je přirozenou schopností ženy a tudíž není potřeba ji ohodnocovat. To je ale mylný předpoklad. Pokud je přirozenou schopností muže vykonávat silové práce, pak je nelogické, aby on za svou snahu dostával ohodnocení, zatímco žena, která se stará o domácnost, děti a v tomto případě často o svého nemocného muže, nedostávala vůbec nic (Makina 2009: 309-319).

Těžbařský průmysl v subsaharské Africe již téměř sto let využívá neplacenou práci žen, aby snížil své náklady a podpořil zisky. Tyto společnosti a vláda jsou si dokonce vědomí externalizace svých nákladů na ženy a dívky a dokonce toho ve svůj prospěch zneužívají a uměle podporují, například omezením pracovních míst pro ženy, nucenou migrací, oddělováním rodin apod.

Ambicí organizace WoMin je pokračovat ve výzkumu na konkrétních místech v celém regionu, který by prozkoumal způsoby, jak je “neviditelná” práce žen zařazena do těžebního průmyslu. Výzkum by měl zahrnout časový horizont modernizace a prozkoumat kauzalitu ekonomického bohatství podniků a chudoby žen. Výzkum by měl zmapovat měnící se potřeby žen. Tyto hlubší znalosti jsou dle WoMin nezbytné pro podporu sociálních bojů, pro informování politiků a hledání alternativ a jejich prosazení. S pomocí této studie se chce WoMin také obrátit na organizace, jako jsou Panafrický parlament, Africká komise pro lidská práva (ACHPR), pracovní skupinu pro těžební průmysl, na výbor CEDAW a CESC.

Dalším cílem, který si WoMin klade, je podpořit ženy, aby se postavily za svá legitimní práva a požadovaly po společnostech kompenzaci. WoMin také usiluje o to najít jeden konkrétní případ, ze kterého by u soudu udělal výherní precedens. WoMin chce zapojit pracující muže, aby podpořili úsilí o proplacení neviditelné práce žen, neboť to se promítá i do jejich platů. Donedávna byl politický program zabývající se neplacenou prací žen vyřazen z agendy a to chce WoMin také změnit.

Tabulka 5: “Neviditelná práce žen”

Problém	Řešení	Nástroje	Úroveň
Zneužívání neviditelné práce žen	Rovnocennost	Dokumentovat způsoby zařazení “neviditelné” práce žen do těžářského průmyslu	Lokální
		Pomocí této analýzy (výše) informovat politiky	Národní
		Informovat Panafrický parlament, ACHPR, CEDAW a CESC.	Nadnárodní
	Podpořit ženy, aby se samy dokázaly postavit za svá práva	Podpora lokálních organizací a poskytování know-how	Lokální
		Vytvořit výherní precedens u soudu	Národní

Zdroj: Zpracováno autorkou

3.4.5 Dopady extraktivismu na ženská těla, sexualitu a autonomii

Díky současné literatuře jsou dnes ženy mnohem víc vzdělané v oblasti práva na vlastní tělo, dobré zdraví a sexualitu a to i z pohledu, který se zabývá negativními dopady průmyslu na ženy. Většina těchto výzkumů, které se zabývají vztahem mezi sexem, sexualitou a těžebním průmyslem, tak ale činí z mužského, korporativního pohledu. WoMin tvrdí, že násilí na ženách je vlastní extraktivismu, modelu, který je neodmyslitelně násilný proti ekosystémům, proti pracovníkům, proti komunitám a proti ženám.

Složitou otázkou je prostituce. Ta je často jediným možným způsobem, jak si ženy mohou zajistit obživu a potřebné výhody. Prostituce je také neoficiálně využívána jako způsob, jak reprodukovat pracovní síly. Je vnímána jako nezbytné zlo, které se vyskytuje všude tam, kde je kolektiv mužů. Problémy, které se vážou k prostituci, jsou klesající morálka pracovníků a především riziko HIV/AIDS, které je pro Jihoafrickou republiku palčivým tématem.

Problému by pomohlo, kdyby došlo k dekriminalizaci prostituce. Ženy by poté mohly žádat o ochranu proti násilí a přenosu nemocí. Podle WoMin je třeba zaměřit se i na muže, kteří sexuální služby využívají, a vzdělat je ohledně ochrany proti HIV/AIDS.

Studie prokázaly, že největší koncentraci HIV nemocných prostitutek je právě v okolí těžařských společností. Ženy jsou zde pod enormním stresem uživit rodinu a prostituce je často jediným východiskem. Navíc se vyskytují v prostředí s vysokou koncentrací mužů, kteří jsou často odloučeni od své rodiny. Pokud by podle WoMin měly ženy v těchto oblastech více možností, jak se uživit, vyřešilo by se opět několik problémů najednou.

Cílem tedy je přimět tyto společnosti, aby přestaly tento fenomén využívat, ale naopak, aby přijaly opatření, které řeší tento problém v samotných základech. To znamená, nerozdělovat rodiny, nenutit pracovníky k migraci, zlepšit postavení žen, vzdělávat zaměstnance v prevenci na AIDS/HIV. Tyto změny ale vyžadují celkovou transformaci společnosti, kdy zisky nebudou na prvním místě, ale na prvním místě bude, podle ideologie ekofeminismu, zdravý ekosystém a rovnocenná společnost.

Tabulka 6: Dopady extraktivismu na ženská těla

Problém	Řešení	Nástroje	Úroveň
Prostituce	Dekriminalizace	Komunikace s vládou	Národní
	Vzdělání mužů ohledně HIV/AIDS	Komunikace s těžařskou společností	Národní
	Transformace společnosti	<i>Vše, co WoMin dělá pod záštitou ekofeministické ideologie</i>	Nádnárodní, národní, lokální

Zdroj: Zpracováno autorkou

3.4.6 Transformace maloobjemové těžby

Účast žen v maloobjemové těžbě (ASM) v africkém regionu ve srovnání se všemi ostatními regiony světa je nejvyšší (odhaduje se na 50% a více). Například v Malawi a Ghaně je 50% podíl žen v maloobjemové těžbě. Jejich práce je ovšem často přehlížena a nedoceňována. Maloobjemová těžba byla historicky zásadní pro schopnost uživit rodinu. S rostoucí velkoobjemovou těžbou narůstá i chudoba. WoMin se domnívá, že pokud by se opět zvýšil objem maloobjemové těžby, vzroste zaměstnanost především žen, a tím se chudoba opět sníží.

Ženy jsou obzvláště ohroženy, protože se vystavují se toxickým chemikáliím a ženská těla jsou fyziologicky náchylnější k nemocem. Při nedostatečném vzdělání a při péči o děti nemají ženy často jinou možnost než pracovat zároveň se svými dětmi, což vede

k jejich vystavení stejným nebezpečným chemikáliím. Ženy jsou placeny méně než muži, i když vykonávají stejnou práci. Vyloučení žen z těžby je odůvodněno na základě kulturních a tradičních tabu, která se týkají „nebezpečí“, které ženy představují pro doly a horníky. Ženy také nesou nápor dopadů na životní prostředí vyplývajících z ASM kvůli své odpovědnosti za zásobování domácností potravinami, vodou a palivem.

WoMin proto od roku 2013 podporuje výzkum, který probíhá v osmi různých státech a který dokumentuje zapojení žen do maloobjemové těžby. Tato studie by měla pomoci upozornit na problémy, se kterými se tyto ženy potýkají. Opět je důležitým nástrojem organizování těchto žen do jednoho efektivního celku, jejich vzdělání v oblasti jejich vlastních práv a podpora, aby byly schopné se aktivně těchto práv domáhat. Bude také prospěšné, pokud to budou právě ženy, které povedou transformaci průmyslu z velkotěžby na malotěžbu, ovšem tentokrát bez diskriminačních prvků vůči ženám a s ohledem na jejich zdraví i zdraví životního prostředí.

Největší překážkou k prosazení ASM je provázanost velkoobjemové těžby s politikou. Velkoobjemová těžba je hlavním zdrojem státního HDP a její provázanost na další průmysl hraje klíčovou úlohu. Kdyby ovšem vláda více podpořila ASM, získala by příjmy do státní kasy jiným způsobem a to podporou vnitřního trhu. Především by snížila náklady, které s sebou nese chudá a nemocná společnost. WoMin si klade za cíl předkládat vládě argumenty, proč je výhodné podporovat maloobjemovou těžbu, ovšem po transformaci v takový způsob těžby, který je důstojný pro lidský život a šetrný k přírodnímu prostředí.

Tabulka 7: Podpora maloobjemové těžby

Problém	Řešení	Nástroje	Úroveň
Malá podpora maloobjemové těžby (ASM)		Podpora výzkumu o zapojení žen do ASM	Národní
		Organizace žen do jednoho efektivního celku	Lokální
Provázanost velkoobjemové těžby s vládou	Vládní podpora ASM	Předložit vládě argumenty, proč je ASM výhodná	Národní

Zdroj: Zpracováno autorkou

3.5 Konkrétní příklad - Kauza “Vaal Triangle”

V roce 2015 hnutí WoMin podpořilo lokální hnutí “Vaal Environmental Justice Alliance” (VEJA). Zapojilo se do malého participativního výzkumného projektu (PAR), které mělo prozkoumat dopady znečištěného prostředí na zdravotní stav pracovníků i lidí žijících v okolí. Průzkum byl zaměřen na to, jak tyto těžkosti ovlivňují ženy, manželky pracovníků v ISCOR a zároveň matky dětí, které jsou vystaveny škodlivým látkám. WoMin na základně teorie ekofeminismu rozšířil množství důkazů, které měly zatlačit na ocelářské firmy k lepší zaměstnanecké politice a ekologičtějšímu přístupu (WoMin 2015).

Kauza se týka především ocelářské firmy ISCOR v oblasti “Triangle Vaal”, mezi městy Vereeniging, Vanderbijlpark a Sebokeng, 70 km jižně od Johannesburgu. Tato oblast zahrnuje městské části Sebokeng, Boipatong, Bophelong, Zamdela a Sharpeville a rozkládá se na řece Vaal, hlavním zdroji vody pro asi 12 milionů lidí.

“Vaal Triangle” je hlavní průmyslový region a je domovem jihoafrického ocelářského gigantu ArcelorMittal v Jižní Africe (dříve Iron and Steel Corporation - ISCOR) a Sasol, zařízení na zpracování oceli a ropy z uhlí.

Tato oblast byla již v roce 2006 označena jako prioritní pro řešení znečištěného ovzduší. Zpráva nadace Benchmark Foundation^{31 32} prokázala znečištění povrchů a podzemních vod fenoly, železem, olejem, fluoridy a dalšími nebezpečnými látkami. Zpráva WoMin z roku 2015 zmiňovala i mangan. Tyto látky způsobují zdravotní problémy respiračního systému, podráždění kůže, únavu, nedostatek koncentrace a ve vážnějších případech selhání ledvin a krev v moči (Benchmarks Foundation Community Monitor 2010).

Tato míra znečištění je způsobena nepřetržitým provozem už od 50. let, který se do doby této kauzy nerozvíjel ekologickým směrem. K tomuto znečištění přispívají ještě petrochemická společnost Sasol a elektrárna Eskom Lethabo. Především ale toto znečištění měla mít na svědomí industriální společnost ISCOR, se kterou organizace VEJA vede několikaletý boj.

V 90. letech v došlo zemi k hospodářské krizi, která zvýšila počet zaměstnanců v těžářských společnostech, mnoho z nich bylo ale záhy propuštěno kvůli zdravotním

³¹ Zpráva je dostupná zde: Benchmarks Foundation (2010): Action Voices 2010 – Benchmarks Foundation Community Monitor.

³² Další zprávy prokazující škodlivé vlivy na zdravotní stav jsou: Medical evidence z roku 1999 a 2001 a Study of air pollution z roku 2004.

problémům a to bez odškodnění, což v této oblasti zvedlo počet nespokojených, nemocných a chudých lidí.

Výsledkem bylo, že se zaměstnanci začali organizovat. Nejdříve roku 1998 vznikl spolek “Samancor Retrenched Workers Crisis Committee” (SRWCC). V reakci na požadavky masy vznikl “The Vaal Working Class Crisis Committee” (VWCCC), který úspěšně zpochybnil nekalé praktiky společnosti ISCOR. VEJA zahájila pětiletou kampaň, včetně měsíčních protestních pochodů.

V roce 2004 byla založena VEJA³³, která začala s těmito výbory úzce spolupracovat.

Požadavky VEJA byly:

- konec znečištění v “Triangle Vaal”,
- oprava škod způsobených znečištěním životního prostředí,
- odškodnění za škody způsobené znečištěním na zdraví a živobytí lidí.

Společně s WoMin VEJA provedla průzkum dopadu nešetrné politiky ISCOR na ženy v dané oblasti. Průzkum oslovil jedenáct žen, z toho deset z nich se shodlo na stejných zdravotních symptomech jejich manželů, zaměstnanců v daných společnostech. Jeden z nich dokonce na následky otravy zemřel. Průzkum reflektuje nejenom zdravotní stav, ale i ekonomické a sociální dopady na život žen a jejich dětí.

Jedna z dotazovaných, Florence Ubisi, jejíž manžel zemřel na otravu těžkými kovy, čímž celá rodina přišla o značnou část příjmu, uvedla: *“Musela jsem přestat provozovat svou malou prodejnu ořechů kvůli obvyklému jednoletému období smutku... Musíte nosit černé oblečení. Když se oblékáte takto, nikdo se k vám nepřiblíží. Nikdo si od vás nic nekoupí. Do západu slunce musíte být doma.”*

Ve všech případech dokumentovaných VEJA a WoMin se manželky a rodiny zesnulých pracovníků musely zapojit do dlouhých a často matoucích procesů, aby získaly přístup k penzijním, nebo prozatímním fondům, zdravotní péči a dalším příspěvkům, na které měly legitimní nárok. Jedna z nich bojuje o odškodnění už 15 let³⁴. Požadavky těchto žen v průzkumu byly:

- jednorázová platba, nikoli měsíční platby z penzijního, nebo prozatímního fondu,
- odškodnění za lékařské a přepravní náklady,

³³ Činnost VEJA byla zahájena roku 2006. Organizace má deset přidružených společností z různých oblastí Vaal, včetně Sebokeng, Sebokeng, Sharpeville, Bophelong, Boipatong a každá přidružená společnost je součástí řídicího výboru.

³⁴ Tento výzkum je dostupný na: <https://womin.org.za/images/docs/south-africa-report.pdf>.

- pomoc s pohřebními náklady,
- dostávat peníze, na které měli jejich manželé právo, a nejen náhradu nákladů vzniklých za pohřby.

Až v roce 2015 se podařilo zatlačit na ISCOR skrze soudní rozsudek, aby změnila svou politiku. Dnes, když se podíváme na prezentaci firmy Arcelor Mittal, původně ISCOR, vidíme, že environmentální politice věnuje pozornost. VEJA, WoMin a další organizace zapojené do tohoto boje, tak mohly oslavit vítězství (Southern African Legal Information Institute 2014).

4. Analýza role ekofeminismu v Jihoafrické republice

Cílem této práce bylo najít společenské, kulturní i politické překážky, na které ekofeministické hnutí naráží a zhodnotit jeho účinnost při boji proti environmentálním hrozbám a diskriminaci žen v regionu jižní Afriky. Abychom tak mohli učinit, je třeba nejdříve analyzovat situaci bez vlivu ekofeminismu, dále prokázat účinnost WoMinu.

V další kapitole analyzujeme politické, kulturní a společenské překážky a v poslední části zhodnotíme, zda se jedná o potvrzující, či vymykající se případovou studii teorie ekofeminismu.

4.1 Vzájemné vazby mezi Jihoafrickou republikou a ekofeminismem

V druhé kapitole jsme podrobně popsali jednotlivé faktory, které v kontextu případové studie hrají roli. Neukázali jsme ale jejich vzájemné vazby. To je teď naším cílem. Analýza těchto vzájemných vazeb nám také ukáže souhrnný obrázek toho, proti čemu ideologie a hnutí ekofeminismu bojují. Začneme faktorem těžařských společností.

Těžařské společnosti jsou pro Jihoafrickou republiku důležité. Tvoří velkou část státního HDP. Tento průmysl je provázaný na zpracovatelský, automobilový a energetický průmysl. Zaměstnávají tisíce lidí. Jsou historicky zakořeněné a jsou provázané s vládou. Vývoz primárních komodit je také zásadní. To vše tvoří mocné postavení, které tyto společnosti mají, z politického, ekonomického a společenského hlediska. Toto postavení zamezuje jakékoliv změně, ať už vzniku alternativ (ekologická těžba, post-extraktivismus). Je také náročné, a to především díky faktoru korupce, přimět těžařské společnosti k tomu, aby změnily svou environmentální politiku, nebo zlepšily postavení žen.

“Naše planeta je plná tisíců uhelných dolů, Jižní Afrika je čtvrtým největším producentem uhlí na světě a její průmysl tvoří miliardy jihoafrického hospodářství. S takovými hodnotami není možné produkci uhlí ukončit. Budoucnost obnovitelné energie je ve tmě. Jižní Afrika nedokáže podpořit spravedlivý přechod k udržitelné energii” (WoMin 2017).

Vazba, kterou tyto společnosti mají k životnímu prostředí a k ženám, je skrze “externalizaci” nákladů, vyvlastňování půdy, znečišťování životního prostředí. Externalizace nákladů je využívání “neviditelné” ženské práce. Společnosti se nestarají o zdravotní a sociální zajištění svých zaměstnanců. Tuto úlohu většinou vykonávají jejich manželky. Ženy se starají o své muže, pokud onemocní, nebo jsou propuštěni, a to zadarmo. Jejich práci nikdo neocení, nebo je brána jako ženská přirozenost. Těžbařské společnosti toho mnohdy vědomě využívají. Externalizací těchto nákladů se daří držet nízkou cenu uhlí a získávat tak konkurenční výhodu.

„Externalizace“ těchto nákladů je rostoucí zátěží pro veřejné služby (jako je zdravotnictví, distribuce vody, monitorování a rehabilitace životního prostředí), chudé a dělnické komunity (většinou černé) a zejména ženy. To přesouvá náklady od uhelných korporací a energetických společností, které jsou tak schopny zachovat mýtus o levném uhlí” (WoMin 2017).

Znečištěné prostředí tvoří další kauzální vazbu mezi společnostmi a komunitami. Ženy, které jsou většinou zodpovědné za produkci potravin, jsou závislé na kvalitní půdě a čisté vodě. Ještě horší důsledek pro ženy má násilné vyvlastnění půdy. Znečištěné prostředí také vede k zhoršení zdraví.

“Ženy jsou poskytovatelkami potravin, nositelkami pitné vody, sběračky paliva... Tam, kde je špatné zdraví, kde jsou odcizeny pozemky a zvyšuje se potravinová nejistota, kde jsou dodávky vody odkloněny na potřeby průmyslu a jsou znečištěny a kde se stále častěji vyskytuje člověkem způsobené sucho nebo povodeň, tato zátěž nejvíce postihuje ženy” (WoMin 2017).

Důležitým faktorem je chudoba. Chudoba nutí obyvatele přijmout nevýhodnou práci v dolech a ocelárnách, přestože tím zaměstnanci paradoxně zhoršují podmínky, ve kterých žijí. Participují na znečišťování prostředí, což vede k onemocnění s následkem ztráty zaměstnání, čímž se chudoba ještě víc prohlubuje.

Faktory, které chudobu dále podporují je přetrvávající rasismus, vysoká kriminalita, špatné postavení žen, HIV/AIDS. Chudé ženy často nemají jinou možnost,

než vydělávat peníze pomocí prostituce, čímž podporují nákazu HIV, špatnou morálku zaměstnanců a potvrzují nerespektované postavení žen.

Chudé ženy nesou následky negativního chování společností nejvíce. Vzhledem k jejich složité rodinné, kulturní i společenské situaci, nízkému vzdělání, nemají příliš mnoho možností, jak své podmínky samy od sebe zlepšit. Ani ženské odbory fungující u těžařských společností nejsou v mnoha tématech účinné. Zde nastupuje důležitá role zakládaných spolků, které aktivně bojují za změnu podmínek a které jsou podporovány mezinárodním ekofeministickým hnutím WoMin.

4.2 Účinnost nástrojů WoMin

Charakter metodiky případové studie nám nedovoluje přesně zhodnotit, do jaké míry jsou dané nástroje WoMinu účinné. Můžeme ale zhodnotit, zda vůbec ekofeministická teorie přispěla ke zlepšení situace v zemi a podle vybrané kauzy Vaal Triangle zhodnotit, které nástroje byly použity a tím je považovat za účinné.

Z kontextu naší práce vyplývá, že ideologie ekofeminismu je pozitivní pro ochranu žen a přírody. Proč, ukážeme v následující analýze.

Základní vazba, která vyplývá z naší analýzy, je vztah těžařské firmy versus žena.

těžařská firma x žena

Ideologie ekofeminismu k této základní vazbě přidává ještě vztah kapitalismus x přírodní prostředí a tyto páry propojuje. Díky tomu se sice rozšiřuje agenda vzájemných vlivů, ale také se objevuje širší spektrum nalezených řešení.

kapitalismus - těžařská firma x žena - přírodní prostředí

Máme tu tedy základní vazbu a nyní k ní přidáme faktory, které nejenom ukáží kontext situace, ale prokáží i nerovný vztah.

Tabulka 8: Vlivy na postavení společností a žen

Vlivy, které podporují sílu extraktivismu	Vlivy, které oslabují postavení žen
Vysoký podíl těžby a zpracování primárních komodit na státním HDP	Vysoká kriminalita
Externalizace nákladů těžbařských společností na ženy	Kulturní nerovnocennost žen
Nedodržování zákonů a úmluv	Nízké platy
Možnost zabírání půdy	Závislost na půdě
Migrace pracovníků a nepřímá podpora prostituce	Chudoba
Provázanost průmyslu se státní správou	Nízké vzdělání
Vysoká korupce	Biologické spojení s rodinou
	Nejasný majetnický vztah k půdě
	Vysoká kriminalita (znásilňování)
	HIV/AIDS

Zdroj: Zpracováno autorkou

Postavení chudých žen v opozici vůči mocným průmyslovým společnostem globálního charakteru je velmi nerovnocenné a ženám přináší jen velmi malé šance na vítězství. Ovšem faktorem, který vyvažuje tento nerovný vztah, oslabuje postavení společností a naopak podporuje ženy, je právě ekofeminismus, v Jihoafrické republice v podobě hnutí WoMin, které pracuje na několika tématech, úrovních a různými prostředky. Vzhledem ke kauze “Vaal Triangle”, která byla pro postižené komunity vítězná, za nevýhodných výchozích podmínek, je prokazatelné, jak velký vliv ekofeministická ideologie v podobě aktivit hnutí WoMin má.

Obecné cíle WoMinu, kam můžeme vypsát veškeré dílčí aktivity, jsou následující:

1. Zkoumat a publikovat dopady těžby na rolnické a dělnické ženy.
2. Podpořit organizování žen, budování ženských hnutí a podpořit vzájemnou ženskou solidaritu.
3. Obhájit a vést kampaně za reformy překračující krátkodobý horizont a přispět tak dlouhodobým strukturálním změnám ve společnosti.
4. Podpořit ve spolupráci s dalšími implementaci afrického postextraktivistického modelu, který je vhodnější alternativou k dnešním destruktivnímu modelu rozvoje (WoMin 2019).

Podle analýzy kauzy “Vaal triangle”, o které víme, že díky podpoře WoMinu byla vítězná, můžeme říct, že WoMin zde naplnil svůj první a druhý závazek. WoMin nadále podporuje různé demonstrace, školení, psaní petic a další, které souhlasí se třetím cílem. Čtvrtý cíl je běh na dlouhou trať. Africký post-extraktivistický model je zatím ideologickým cílem, který ale dává příchut’ veškerým aktivitám WoMinu. Vše, co WoMin dělá, vede k tomuto čtvrtému cíli.

4.3 Několika úrovnový charakter hnutí WoMin

Při analýze činností WoMin jsme zjistili, že aktivity tohoto hnutí jsou několika úrovnové. Můžeme je rozdělit na aktivity na úrovni lokální, meziregionální, národní a nadnárodní. Tyto úrovně se mohou i vzájemně prolínat. Tato analýza není součástí výzkumné otázky, ale pomůže nám pochopit široký záběr hnutí WoMin a jeho vliv napříč společnostmi.

Tabulka 9: Několika úrovnový charakter hnutí WoMin

Lokální	Meziregionální	Národní	Nadnárodní
Monitorování a doržování lidských práv	Hledání společných témat	Kampaně	Spolupráce s IANRA
Sběr dat a příběhů	Propojování organizací	Petice	Spolupráce s WB a IFC
Podpora spolků žen zasažené extraktivismem		Analýza problematiky, výzkum	Tvorba ideologického rámce a společné strategie
Dokumentovat způsoby zařazení “neviditelné práce” žen do těžářského průmyslu		Informovat politiky	Informovat Panafrický parlament, ACHPR, CEDAW a CESC
Organizace žen do jednoho efektivního celku		Hledání vítězného precedensu	Sledování trendů globálního ekofemnismu
		Informování představenstva těžářských společností	
		Podpora výzkumu o zapojení žen do asm	

Zdroj: Zpracováno autorkou

Na úrovni lokální je WoMin činný především skrze podporu místních organizací. WoMin je pomáhá organizovat a skrze spolupráci s nimi sbírá data, která potřebuje k další analýze. Tyto organizace vzájemně propojuje. Na úrovni národní WoMin komunikuje s politiky, se soukromými sektory a s širokou veřejností. WoMin je mezinárodní organizace nejen z toho, že stejná struktura hnutí je aktivní v různých státech, ale i z toho úhlu pohledu, že spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi a skze jejich vliv se snaží ovlivnit dění na národní úrovni. Obecně platná strategie se také tvoří na této úrovni podle sebraných dat a podle trendu ekofeminismu na globální úrovni.

4.4 Politické, kulturní a společenské překážky

Pokud se ptáme, na jaké překážky WoMin naráží, musíme tyto překážky rozdělit na dvě skupiny. První skupina překážek, jsou ty, které WoMin zahrnul do své agendy. Jsou to ty problémy, které zhoršují postavení žen v souvislosti s ochranou životního prostředí. Tyto překážky můžeme vyjmenovat ze seznamu témat a aktivit WoMinu a rozdělit podle naší výzkumné otázky.

Druhou skupinou překážek jsou ty, které WoMin nemá ve své agendě řešení, ale které znesnadňují jeho práci při naplňování ekofeministické vize. Tyto překážky vyplývají z kontextu případové studie. Nesmíme zapomenout na ty překážky, které spadají do obou kategorií, jsou komplexní, a které je WoMin schopný řešit jen částečně, například faktor chudoby.

Dále dělíme překážky podle toho, zda jsou politického, kulturního, nebo společenského charakteru. Do politických překážek řadíme ty, které se týkají rozhodovacího procesu vlády a správy věcí veřejných. Jako společenské překážky chápeme jako ty, které jihoafrický lid trápí a které se mohou vyskytovat v jakékoliv společnosti různé kultury.

Do kulturních překážek jsme zařadili takové, které mají původ v tom, jaké zvyklosti společnost má. Kulturu zde chápeme v širším pojetí.

1. Co se musí člověk naučit, aby byl součástí komunity.
2. Co přijímá od starších.
3. Co je spíše kolektivním chováním, nikoliv individuálním.
4. Co dané společenství spojuje.
5. Co je udržováno jako zvyk.

4.4.1 Politické překážky

Na úrovni politiky můžeme jednoznačně jmenovat korupci, důležitost průmyslu pro zemi a provázanost průmyslového odvětví s politickou garniturou. Korupce ztěžuje veškeré legislativní procesy a snižuje efektivitu přijímání nových, pro celkovou společnost, pozitivních opatření. Pokud WoMin předloží oficiální žádost na změnu chování těžařských společností, tak ta díky svým konexím v politice může tuto žádost ignorovat. Díky korupci v dalších stupních společnosti se konkrétně ISCOR společnosti dařilo i dlouhé roky ignorovat oficiální důkazy o jejím negativním vlivu na životní prostředí. Těmto těžařským společnostem se také daří nenaplnovat zákony a úmluvy státu, které mají chránit ženská práva. Legislativní rámec v zemi existuje, ale není prakticky dodržován.

Další politickou překážkou může být malý podíl žen ve vládě. To je ale nejednoznačné, protože je jasné, že ne každá žena je v duši ekofeministka. Ženy obecně podle feministických teorií přemýšlí a jednají jinak než muži, více intuitivně, s větším citem pro spolupráci a s větší empatií vůči ženám. Můžeme se tedy domnívat, že větší podíl žen ve vládě povede i k větší rovnocennosti ve společnosti, nemůžeme ale předpokládat, že povede zároveň i k vyšší ochraně přírody.

Překážky, na které WoMin naráží a zároveň jsou součástí jeho agendy, jsou přítomnost extraktivistického modelu, slabá implementace ženských práv, vyvlastňování půdy a malá vládní podpora maloobjemové těžby. Můžeme znovu zmínit konkrétní činnosti, jako proběhlá školení v letech 2013 a 2017, petici “Cyclone Idai” z roku 2019 nebo podporu lokálních spolků, například organizaci VEJA.

Tabulka 10: Politické překážky

V rámci agendy WoMin		Mimo agendu WoMin
Problém	Nástroje	Problém
Extraktivistický model	Transformace společnosti podle ideologie ekofeminismu	Korupce
Slabá implementace ženských práv	Aktivizace občanské společnosti	Malý podíl zastoupení žen v politice
Vyvlastňování půdy	Posílit právní ochranu chudých komunit	
Malá podpora maloobjemové těžby	Komunikace s vládou	

Zdroj: Zpracováno autorkou

4.4.2 Kulturní překážky

Na úrovni kulturní můžeme jmenovat postavení žen jako takové. Jsou zde přítomna zvyklostní práva, která ukazují na nerovnocennost žen. Ženy jsou v rámci manželství často v podřízené roli. Velmi nepříjemným zvykem, je navíc status vdovy. Pokud žena přijde o manžela, ocitá se v ještě víc složitější situaci, než předtím. Pro ženy jsou toto zatěžující faktory, nicméně historie ukázala, že čím větší útlak, tím větší síla se v ženách probouzí. Pokud jsou tyto ženy zahnané do kouta, často hledají jakékoliv východisko. Na jedné straně mohou sklouznout do patologií, jako je prostituce a užívání drog, ale na druhé straně se mohou zapojit do hnutí WoMin. Ekofeminismus tak může čerpat členskou základnu. Tyto členky také nesou témata k řešení.

V rámci agendy WoMin je velkým tématem k řešení pro ženy negativní kultura v pracovním prostředí. Tato kultura je daná společenskými problémy, například sexuální obtěžování nebo nedostatečná podpora v mateřství, ale i obecné kulturními zvyklostmi, jako přirozený despekt vůči ženám kvůli pověřivosti. Negativní pracovní kulturu chce WoMin změnit skrze spolupráci s WB a IFC. Na ženské pracovní odbory se WoMin nespolehá.

Tabulka 11: Kulturní překážky

V rámci agendy WoMin		WoMin řeší částečně	
Problém	Nástroje	Problém	Nástroje
Pracovní kultura v dolech	Spolupráce s WB a IFC	Odbourání tradičních zvyků	Transformace společnosti
		Nerovnocennost v manželství a vdovství	Podpora poškozených žen

Zdroj: Zpracováno autorkou

4.4.3 Společenské překážky

Společenskou překážkou, která nespadá pod agendu WoMin, ale která oslabuje postavení žen, je například nerovný plat v celé jihoafrické společnosti. Ženy se tak dostávají do podřízené role vůči svým manželům a nemají takové možnosti. Dalšími negativními faktory, které podkopávají psychiku žen je vysoký podíl znásilňování a kontrola početí, která se sice tváří být progresivní, ale v praxi se mnoho mladých dívek ocitá mimo ochranu.

Kriminalita je obecnou překážkou čemukoliv v zemi. Pokud se lidé bojí o svůj majetek, o svůj život, věnují mnoho energie jen na základní ochranu sebe samých a to na úkor například hledání alternativních způsobů života. Kvůli vysoké kriminalitě a pozitivnímu rasismu se také začínají stahovat elity ze země.

HIV/AIDS je jednou z překážek, které WoMin přibral do své agendy. Ženy, které jsou nemocné, jsou oslabené, věnují mnoho energie na léčbu, nebo velmi brzy umírají. Nemohou tak být aktivní součástí transformace společnosti, nebo jen částečně. Prostituce vzniká jako důsledek kombinace nízkého vzdělání, chudoby a neexistenci alternativních způsobu obživy. Prostitutky nemají žádný respekt. Společnost je nebere vážně a tak přichází o další potencionálně aktivní občany. Nízká vzdělanost chudých žen je částečně řešena školeními a organizací žen do spolků. Tyto problémy WoMin není schopný řešit sám o sobě, ale díky úsilí o celkovou transformaci společnosti můžeme doufat, že tyto problémy budou alespoň částečně vyřešeny touto strukturální změnou.

Nástrojů, které WoMin využívá k zastavení zneužívání “neviditelné” práce žen, je mnoho. WoMin zde pracuje na národní úrovni, kdy jedná s politiky, i na nadnárodní úrovni, kdy informuje Panafrický parlament, nebo ACHPR, CEDAW, či CESC. Na lokální úrovni podporuje organizování žen a těmto spokům poskytuje potřebné know-how, jak chránit vlastní práva. WoMin také usiluje o nalezení výherního precedensu.

Sexuální obtěžování a nedostatečná podpora v mateřství jsou problémy, které jsou přítomné i mimo kulturu Jihoafrické republiky, proto jsou zařazeny i zde. WoMin je řeší skrze spolupráci s mezinárodními organizacemi IFC a WB.

Narušení mikrosystému produkce potravin opět vyžaduje rozsáhlou agendu činností WoMin, které tento problém chtějí řešit skze posílení postavení ženy v zemědělství. Tím pádem WoMin řeší i další zásadní téma v rámci své ekofeministické ideologie - postavení ženy a zneužívání její “neviditelné” práce. Zemědělství a postavení ženy je pro WoMin provázané a tudíž i agenda, se kterými tyto problémy řeší je z velké části společná. Opět zde vidíme snahu o zdokumentování “neviditelné” práce žen, o organizování žen do spolků, o snahu vytvořit post-extraktivistickou alternativu. Dále zde WoMin usiluje o audit zákonů ochraňující právo na pozemek, o prosazení protektivních zákonů pro zemědělské komunity a o vytvoření národní kampaně zaměřenou na produkci potravit a postavení žen.

Tabulka 12: Společenské překážky

V rámci agendy WoMin		Mimo agendu WoMin	WoMin řeší částečně	
Problém	Nástroje	Problém	Problém	Nástroje
Zneužívání “neviditelné” práce žen	Posílit rovnocennost a vzdělat ženy, aby byly schopné se právně bránit samy	Nerovný plat	HIV/AIDS	Spolupráce s vládami a mezinárodními organizacemi
Naušení miktorystému produkce potravin	Posílit úlohu žen v mikro-zemědělství	Vysoký podíl znásilňování	Rasismus	WoMin je multirasový
Nedostatečná podpora v mateřství	Spolupráce s WB a IFC	Kontrola početi	Nízká vzdělanost	Školení
Sexální obtěžování v dolech	Spolupráce s WB a IFC	Kriminalita	Prostituce	Komunikace s vládou
Ničení základních přírodních zdrojů	Podpora agroekologických zemědělských metod		Chudoba	Zlepšit postavení žen

Zdroj: Zpracováno autorkou

4.5 WoMin a revize teorie ekofeminismu

Z charakteru instrumentální případové studie si musíme položit důležitou otázku a to, zda případ ekofeminismu v Africe přináší změny v teorii ekofeminismu. Jedná se o případ, který potvrzuje správnost teorie, nebo je tento případ vymykající se? Z analýzy této studie vyplývá potvrzení teorie ekofeminismu jako funkční a dokonce efektivní. Nyní vysvětlíme proč.

Ekofeminismus, jak jsme jej definovali v první části této práce, nese tyto znaky:

- Není jen ideologií, ale i hnutím.
- Propojuje ženy s přírodou do protikladu s muži a kapitalismem.
- Zabývá se zároveň ženskými právy a ochranou přírody.
- Cílem je rovnocenná společnost.
- Cílem je najít alternativu k patriarchálnímu vykořisťovatelskému kapitalismu.

WoMin, který zastupuje ekofeminismus v Africe, splňuje všechny tyto parametry s několika odlišnostmi:

- WoMin následuje ideologii ekofeminismu a k tomu má mnoho aktivit.
- Jeho záběr a studia se týká nejenom práv žen, ale i škodlivých vlivů těžbařských společností na přírodní prostředí. Na těžbařské společnosti nahlíží jako na důsledek patriarchy, kolonialismu a kapitalismu.
- Cílem je zlepšení postavení žen v Jihoafrické republice. Žen, které pracují v těžbařských společnostech, nebo žijí v jejich blízkosti a jsou jakýmkoliv způsobem na tyto společnosti navázány (rodinní příslušníci zde pracují, sexuální pracovnice pro zaměstnance, oběti vyvlastnění půdy, oběti znečištěného prostředí).
- Cílem je přejít na post-extraktivistický model průmyslu a najít ekologickou variantu, která zohlední ženský pohled na svět.

K tomu navíc můžeme přidat tato specifika:

- Využívá poznatků z rozvojového a multirasového feminismu.
- pojmenovává palčivé problémy JAR: diskriminace, korupce, HIV, kriminality, prostituce.
- Pojmenovává koncept “neviditelné práce žen”.

Analýza aktivit ekofeministického hnutí WoMin ukázala, že ideologie ekofeminismu je platná a dokonce úspěšná. Jak jsme viděli na kauze “Vaal Triangle”. Z obecného úhlu pohledu se nejedná o revizi výchozí ideologie. WoMin výchozí ideologii převzal a jen specifikoval na podmínky Jihoafrické republiky. Pokud se na ekofeminismus díváme nejenom jako na ideologii, ale na jako aktivní hnutí, zde WoMin udělal velkou a užitečnou práci a nabídl široké spektrum možností, jak transformovat patriarchální a vykořisťovatelskou společnost k rovnocenné a šetrné společnosti a to nejen na škále aktivit, ale i napříč celou společností ať už na regionální, nebo mezinárodní úrovni.

Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat společenské, kulturní i politické překážky, na která ekofeministická hnutí narážejí a zhodnotit jejich účinnost při boji proti environmentálním hrozbám a diskriminaci žen v regionu jižní Afriky.

Vycházeli jsme z teorie ekofeminismu, která na rozdíl od feminismu propojuje postavení žen s přírodou a muže s vykořisťovatelským kapitalismem. Tato teorie nám poskytla širší záběr zkoumané problematiky i širší záběr možností, jak tyto problémy řešit. Základním předpokladem bylo, že ekofeminismus, v naší práci zastoupen aktivním hnutím WoMin, má pozitivní vliv na zlepšení situace postavení žen a ochrany přírody. Díky analýze nástrojů, které WoMin používá, a díky analýze konkrétního případu kauzy “Vaal Triangle”, se nám podařilo prokázat, že WoMin pozitivní vliv má. Hnutí působí na několika úrovních společnosti, na chudé postižené komunity, na vlády a představenstva a na mezinárodní organizace. Zároveň WoMin pracuje na několika dílčích tématech najednou. Díky tomu všemu se daří aktivizovat občanskou společnost, nabourávat silnou korupční vazbu mezi vládou a těžařským společnostmi a hledat alternativní řešení k extraktivistickému modelu těžby, který zatěžuje ženy a životní prostředí.

Abyhom byli schopni naplnit cíl naší práce, bylo třeba analyzovat hnutí WoMin jako takové a kontext případové studie, situaci v Jihoafrické republice. Z analýzy obecných faktorů, které mají vliv na vazbu mezi postavením žen, ochranou přírody, těžařskými společnostmi a aktivitou ekofeminismu, nám vyplynulo, že korupce, kriminalita a HIV/AIDS ztěžují postavení žen a práci WoMin. Analýza postavení ženy ukázala, že přestože se jihoafrická vláda snaží o rovnocennost ve společnosti, stále existují kulturní, společenské i politické překážky, které tuto rovnocennost nedovolují. Postavení průmyslu je v zemi velmi silné a to také ztěžuje jakoukoliv občanskou aktivitu změnit politiku těchto společností, která v současné době vede k devastaci přírody a tím i k zhoršení životních podmínek, především pro ženy žijících v okolí těchto společností.

Třetí kapitola, která analyzovala předmět případové studie, ekofeminismus v podobě hnutí WoMin, nám ukázala, jakými konkrétními tématy se WoMin zabývá a jaká navrhuje řešení. Díky této analýze, jsme mohli sestavit seznam témat, nástrojů, doporučení k řešení. Tento seznam nám pomohl odpovědět na základní výzkumnou

otázku, na jaké překážky WoMin při své aktivitě naráží. WoMin svou ekofeministickou aktivitu zaměřil na témata nedostatečné implementace ženským práv, zhodnocení pracovní kultury v dolech, dopady na život komunit při porušování suverenity vlastnictví pozemku, charakterizování "neviditelné" práce žen a na podporu maloobjemové těžby.

Ve čtvrté kapitole jsme analyzovali vzájemné vazby mezi ekofeminismem a situací v Jihoafrické republice a prokázali účinnost ekofeminismu při vyvažování nerovného vztahu ženské komunity versus těžařská společnost. Případová studie prokázala, jak moc slabou pozici chudé ženy mají v kontrastu s těžařskou firmou globálního charakteru. Ekofeministické hnutí zde sehrálo zásadní roli pro narovnání tohoto vztahu.

Z analýzy témat a nástrojů hnutí WoMin jsme zjistili, že musíme zkoumané překážky rozdělit na skupiny, zda spadají do agendy WoMin, nebo je WoMin řeší jen částečně, nebo jsou mimo sféru vlivu WoMinu. Toto rozdělení platí pro politické, společenské i kulturní překážky.

Jako politické překážky spadající do agendy WoMin jsme definovaly extraktivistický model, slabou implementaci ženských práv, vyvlastňování půdy a malou podporu maloobjemové těžby. Problémy mimo sféru vlivu WoMin jsou korupce malý podíl zastoupení žen v politice. Zde musíme dodat, že byť WoMin problematiku korupce přímo neřeší, tím, že zvyšuje povědomí občanů o silné vazbě mezi vládou a průmyslovými společnostmi, tím tuto vazbu částečně narušuje. Malý podíl zastoupení žen v politice WoMin neřeší. Během analýzy aktivit jsme nezaregistrovali snahu WoMinu stát se politickou stranou. Jeho aktivita zůstává na úrovni občanské společnosti.

Do kulturních překážek v rámci agendy WoMin můžeme zařadit pracovní kulturu v dolech. Toto je komplexní problém, zahrnující mnoho negativních aspektů, které ženy musí podstupovat, ať už nerovné platy, nebo kulturní předsudky vedoucí k despektu ženské práce. Překážkou, kterou WoMin řeší částečně, je nerovné postavení manželek a vdov. WoMin zde může podpořit jen ty ženy, které spadají do agendy ekofeminismu, to znamená ty ženy, které jsou poškozené extraktivistickým chováním průmyslových společností. Celý problém tradičních zvyků WoMin řeší celkovou transformací společnosti, což je běh na dlouhou trať.

Společenské překážky, které spadají do agendy WoMin, jsou zneužívání "neviditelné" práce žen, narušení mikrosystému produce potravin, nedostatečná podpora v mateřství,

sexuální obtěžování v dolech a ničení základních přírodních zdrojů. WoMin zde podporuje ženy, ženské spolky a agroekologické zemědělské metody. Posiluje zde občanskou společnost, aby byla schopna sama zastávat svá práva a byla soběstačná. V této agendě WoMin využívá i mezinárodní spolupráce s IFC a WB.

Společenské překážky mimo agendu WoMin jsou nerovný plat, vysoký podíl znásilnění, kontrola početí a vysoká kriminalita. Tyto faktory znesnadňují postavení žen ve společnosti a nemůže tak vyniknout potenciál těchto žen. Problémy, které WoMin řeší jen částečně je HIV/AIDS, rasismus, nízká vzdělanost, prostituce a chudoba. Toto jsou opět komplexní problémy, které WoMin řeší buď podporou alespoň určité části obyvatelstva nebo snahou o celkovou transformaci společnosti. Je zajímavé dodat, že z analýzy struktury WoMinu vyplynulo, že tato organizace je multirasová. Spolupracují zde vedle sebe bílé, barevné i černé ženy. Můžeme říct, že tímto WoMin nepřímo přispívá k odbourávání rasových předsudků.

Charakterem této práce byla instrumentální případová studie. Je tedy naším úkolem zhodnotit, zda teorie ekofeminismu byla touto prací potvrzena, nebo je třeba tuto teorii revidovat. Můžeme říct, že tato práce potvrzuje platnost teorie ekofeminismu v prostředí Jihoafrické republiky v zastoupení hnutí WoMin. WoMin z této teorie vychází ve všech důležitých bodech a byl schopný ji přizpůsobit na jihoafrické podmínky a přeměnit v efektivní, aktivní a úspěšné hnutí. Propojuje problémy žen žijících v okolí těžbařských společností se znečištěnou půdou, vodou a vzduchem právě vlivem těchto společností. Nedostatečná personální a environmentální politika ArcelorMittal zatěžuje ženy v okolí. Ženy se musí starat o své nemocné muže, nedostávají žádné příspěvky na péči, nemají kvalitní půdu pro obživu, nebo jsou nuceny a zneužívány k prostituci.

Cílem WoMin je zlepšit postavení žen skrze efektivnější implementaci ženských práv, vyšší ochranu přírody a podporou ekologických způsobů zemědělství a těžby. Dlouhodobým cílem je celková transformace společnosti podle ideologie ekofeminismu. Dílčím krokem je nahradit extraktivistický model těžby na post-extraktivistický model. Absolutním cílem je rovnocenné postavení žen a respekt k přirozeným ženským kvalitám, které automaticky podle ideologie ekofeminismu povedou k vyšší ochraně přírody a nalezení takového ekonomického modelu, který nebude vykořisťovatelský, postavený jen na ziscích na úkor společnosti a životního prostředí. Ženské kvality jako empatie, tendence ke spolupráci nebo péče by měly mít rovnocennou váhu vedle výkonu, růstu, soutěži nebo racionálnímu myšlení.

Během analýzy hnutí WoMin jsme zjistili o jak rozsáhlou organizaci se jedná. Překvapilo nás, jak moc je propracovaná struktura této organizace, kvalita a rozsah dokumentů a agenda dílčích aktivit. Toto hnutí si zaslouží dalšího zkoumání, neboť rozsah této práce nám neumožnil analýzu všech aktivit WoMin, který odvádí dobrou a prospěšnou práci.

Bylo by vhodné prozkoumat i další země, ve kterých je WoMin přítomný. Badatel se může zaměřit na případové studie jednotlivých zemí podle našeho vzoru. To by mohlo posloužit i jako podklad pro komparativní případovou studii. Další studium by mohlo přinést zajímavé závěry pro ideologii ekofeminismu v Africe. Je ekofeminismus v Africe něčím unikátním? A čím?

Doufáme, že díky této práci se podaří inspirovat další ženy a ukázat jim, že i když se často ocitají ve velmi nevýhodném postavení, se správným přístupem jsou schopné dosáhnout velkých věcí, například přimět ocelářskou společnost globálního charakteru přijmout environmentální politiku.

Zdroje

Monografie

Bauer, Gretchen a Britton, Hannah E. 2006. *Women in African Parliaments*. Boulder: Lynne Rienner publishers.

Benya, Asanda P. 2009. *Women in mining: A challenge to occupational culture in mines*. Johannesburg: University of the Witwatersrand.

Billintonová-Greigová, Tereza a FitzGerald, Carol. 1987. *The Non-Violent Militant: Selected Writings of Teresa Billington-Greig*. Londýn: Routledge a Kegan.

Boberg, P. Q. R., et al. 1999. *Boberg's Law of Persons and the Family*. Kapské město: Juta and Company Ltd.

Byrnes, Rita M., ed. 1996. *South Africa: A country study*. Federal Research Division.

Cabada, Ladislav a Kubát, Michal. 2004. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia.

Chamberlain, Prudence. 2017. *The Feminist Fourth Wave: Affective Temporality*. Cham: Springer.

Dubow, Saul. 1995. *Scientific racism in modern South Africa*. Cambridge: Cambridge University Press.

Drulák, Petr. 2008. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.

Etim, James, ed. 2016. *Introduction to gender studies in Eastern and Southern Africa: a reader*. Rotterdam: Sense Publishers.

Giddens, Anthony a Philip W. Sutton. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.

Gudynas, Eduardo. 2010. *El nuevo extractivismo progresista*. Costa Rica,

Hallowes, David a Victor Munnik. 2006. *Poisoned spaces*. Pietermaritzburg: groundWork.

- Hawkesworth, Mary E. 2006. *Globalization and Feminist Activism*. Colorado: Rowman and Littlefield.
- Harcourt, Wendy a Nelson, Ingrid L., ed. 2015. *Practising feminist political ecologies: Moving beyond the 'green economy'*. London: Zed Books Ltd.
- Horáková, Hana. 2007. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Jones, Amelia. 1994. *Postfeminism, Feminist Pleasures, and Embodied Theories of Art*. New York: HarperCollins.
- King, Ynestra. 1983. *The Ecology of Feminism and the Feminism of Ecology, in Healing the Wounds: The Promise of Ecofeminism*. Santa Cruz: New Society Publishers.
- Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. NLN, Nakladatelství Lidové noviny.
- Kronlid, David O. 2003. *Ecofeminism and Environmental Ethics*. Upsalla: b. v.
- Lang, Miriam a Dunia Mokrani. 2013. *Beyond Development: Alternative Visions from Latin America*. Amsterdam: Rosa Luxemburg Foundation and Transnational Institute.
- Librová, Hana. 1994. *Pestří a zelení: Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Brno: VERONICA.
- Lorber, Judith. 2010. *Gender Inequality: Feminist Theories and Politics*. New York: Oxford University Press.
- Magubane, Zine. 2004. *Bringing the Empire Home, - Race, Class, and Gender in Britain and Colonial South Africa*. Chicago: The University of Chicago.
- Masters, Lesley a Duff, Lyndsey, eds. 2011. *Overcoming barriers to climate change adaptation implementation in Southern Africa*. South Africa: African Books Collective.
- Mellor, Mary. 1997. *Feminism and Ecology*. New York: New York University Press.
- Merchant, Carolyn. 2005. *Radical Ecology: The Search for a Livable World*. New York: routledge.

Mies, Maria a Vandana Shiva. 1993. *From the introduction to Ecofeminism*. Londýn: Zed Books Ltd.

Mies, Maria a Vandana Shiva. 1993. *Ecofeminism*. Londýn: Zed Books Ltd.

Mies, Maria, Shiva, Vandana a Salleh, Ariel. 2014. *Ecofeminism*. Londýn: Zed Books Ltd.

Petrusek, Miloslav a Alena Vodáková. 1996. *Velký sociologický slovník*. Vol. 2. Praha: Karolinum.

Price, Leigh a Heila Lotz-Sistka, ed. 2015. *Critical realism, environmental learning and social-ecological change*. New York: Routledge.

Reid, Richard James. 2011. *Dějiny moderní Afriky*. Praha: Grada Publishing as.

Salleh, Ariel. 1997. *Ecofeminism as Politics: Nature, Marx and the Postmodern*. Londýn: Zed Books Ltd.

Shiva, Vandana. 1988. *Staying alive: women, ecology and development*. Londýn: Zed Books Ltd.

Shiva, Vandana. 1990. *Development as a New Project of Western Patriarchy*. New York: Routledge.

Walker, Cheryl. 1991. *Women and resistance in South Africa*. Kapské město: New Africa Books.

Warren, Karren J. 2000. *Ecofeminist Philosophy: A Western Perspective on What It Is and Why It Matters*. Lanham: Roman & Littlefield Publishers.

Vědecké články

Baxter, Pamela a Jack, Susan. 2008. "Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers." *The qualitative report* 13, č. 4, 544-559.

Burchardt, Hans-Jürgen a Kristina Dietz. 2014. "(Neo-) extractivism—a new challenge for development theory from Latin America." *Third World Quarterly* 35, č.3, 468-486.

de la Harpe, Hanri. 2000. "The emergence of an ecofeminist consciousness in South Africa: examining the human/nature relationship in art." *de arte* 35, č.61, 7-23.

Hancox, G. 2012. "Marital rape in South Africa; enough is enough." *Journal on African Women's Experiences* 2, č.1, 70-96.

Kadali, Rhoda. 1995. "Constitutional equality: the implications for women in South Africa." *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 2, č.2, 208-224.

Kings, A. E. 2017. "Intersectionality and the changing face of ecofeminism." *Ethics and the Environment* 22.1, 63-87.

Lamar, Stephanie. 1991. "Ecofeminist Theory and Grassroots Politics." *Hypatia* 6. č.1, 28-45.

Maluleke, Mikateko Joyce. 2012. "Culture, tradition, custom, law and gender equality." *Potchefstroom Electronic Law Journal/Potchefstroomse Elektroniese Regsblad* 15, č.1.

Makina, Anesu. 2009. "Caring for people with HIV: state policies and their dependence on women's unpaid work." *Gender & Development* 17, č.2, 309-319.

Mesina, Rita Marie L., 2009. "A Take on Ecofeminism: Putting an Emphasis on the Relationship between Women and the Environment." *Ateneo Law Journal* 53, č. 4, 1120-1146.

Michiels, Nete. 2013. "Social Movements And Feminism." *Women & Environments International Magazine* 92/93, 15-17.

Müller, Alexandra, et al. 2016. "You have to make a judgment call—Morals, judgments and the provision of quality sexual and reproductive health services for adolescents in South Africa." *Social Science & Medicine* 148, 71-78.

Pillay, Soma. 2004. "Corruption—the challenge to good governance: a South African perspective." *International Journal of Public Sector Management* 17, č.7, 586-605.

Plumwood, Val. 1991. "Nature, self, and gender: Feminism, environmental philosophy, and the critique of rationalism." *Hypatia* 6, č.1, 3-27.

Salleh, Ariel K. 1988. "Epistemology and the Metaphors of Production: An Eco-Feminist Reading of Critical Theory." *Studies in the Humanities* 15, č. 2, 130.

Salman, Aneel a Nuzhat Iqbal. 2007. "Ecofeminist Movements—from the North to the South." *The Pakistan Development Review*, 853-864.

Spretnak, Charlene. 1990. "Ecofeminism: Our roots and flowering. Reweaving the world: The emergence of ecofeminism." *ReVision* 14, č.2, 3-14.

Stockemer, Daniel. 2011. "Women's parliamentary representation in Africa: the impact of democracy and corruption on the number of female deputies in national parliaments." *Political Studies* 59, č.3, 693-712.

Vymětal, Petr. 2005. "Náklady a důsledky korupce." *Economic Policy in the New EU Member Countries*.

Warren, Karren J. 1990. "The Power and the Promise of Ecological Feminism." *Signs* 25, č.2, 602-606.

Warren, Karren J. 1996. "In Feminism and Ecology: Making Connections." *Environmental ethnics* 9, č. 1, 3-20.

Akademické práce

Matoušová, Veronika. 2013. *Úloha ženy a její politická participace v Nigerérii*. Univerzita Hradec Králové: Filozofická fakulta. Magisterká práce.

Novák, Jan. 2010. *Ekofeminismus*. Univerzita Palackého v Olomouci: Filozofická fakulta. Bakalářská práce.

Prathana, Barua. 2016. *Literacy Contributions of Ecofeminism: A Study of Margaret Atwood and Vandana Shiva*. Gauhati University: Philosophy Department. Doktorská práce.

Články dostupné online

Adams, Carol J. 1995. "Do Feminists Need to Liberate Animals, too?" *Spring*. Dostupné na: <https://caroljadams.com/new-page-2> (2. 9. 2019).

BBC. 2010. "Circumcisions kill 20 boys in South Africa." Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/10350471> (4. 11. 2019).

Bloom, Jack. 2010. "Empowerment vs Tenderpreneurship." *Politicsweb*. Dostupné na: <https://www.politicsweb.co.za/news-and-analysis/empowerment-vs-tenderpreneurship> (2. 12. 2019).

C.A.R.D. 2007. "Racism Against White Students in South Africa's Universities" Dostupné na: <https://card.wordpress.com/2007/01/09/racism-against-white-students-in-south-africas-universities/> (3. 10. 2019).

Centre for Environmental Rights in South Africa. 2014. "VEJA's victory against ArcelorMittal is a victory for pollution-affected communities across the country." Dostupné na: <https://cer.org.za/news/vejas-victory-against-arcelormittal-is-a-victory-for-pollution-affected-communities-across-the-country> (6. 9. 2019).

Cochrane, Kira. 2013. "The Fourth Wave of Feminism: Meet the Rebel Women." *The Guardian*. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/10/fourth-wave-feminism-rebel-women> (10. 9. 2019).

CorpWatch. 2013. "ArcelorMittal Must Release Environmental Data on South Africa Steel Plants." Dostupné na: <https://corpwatch.org/article/arcelormittal-must-release-environmental-data-south-africa-steel-plants> (7. 11. 2019).

Francke, Robin-Lee. 2019. "South Africa in a crisis of violence against women, says president." *The Guardian*. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/06/south-africa-faces-national-crisis-of-violence-against-women-says-president> (5. 11. 2019).

Goba, Neo. 2019. "ANCWL has lost its character." *Sowetan Live*. Dostupné na: <https://www.sowetanlive.co.za/news/south-africa/2018-08-10-ancwl-has-lost-its-character/> (16. 11. 2019).

Hargreaves, Samantha a Kassa, Hibist. 2015. "Women stand their ground against big coal." *WoMin*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/SACISIS-article-2015.pdf> (30. 10. 2019).

IOL. 2019. "ANCWL says gender-based violence `national crisis`, wants state of emergency declared." Dostupné na: <https://www.iol.co.za/news/politics/ancwl-says-gender-based-violence-national-crisis-wants-state-of-emergency-declared-31803797> (15. 9. 2019).

Králiková, Alena a Sokáčová, Linda. 2003. "Nekonečný boj za rovnoprávnost." *Feminismus*. Dostupné na: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/nekonecny-boj-za-rovnopravnost> (2. 10. 2019).

Lyman, Princeton N. 2010. "Paying the Price for Apartheid." *Council on Foreign Relations*, č. 2. Dostupné na: http://www.cfr.org/publication/21113/paying_the_price_for_apartheid.html?breadcrumb=%2Fregion%2F151%2Fsouthern_africa (28. 9. 2019).

Mail a Guardian. 2012. "SCA rulling of Sexual Offences Act welcomed." Dostupné na: <https://mg.co.za/article/2012-06-15-radebe-welcomes-sca-ruling> (16. 10. 2019).

Mullerová, Petra. 2015. "Volební právo žen." *Pro Fair Play*. Dostupné na: <https://www.profairplay.cz/volebni-pravo-zen/> (2. 9. 2019).

News18. 2019. "Lakshmi Mittal's South African Subsidiary Faces Serious Environmental Contravention Charges." Dostupné na: <https://www.news18.com/news/business/lakshmi-mittals-south-african-subsidiary-faces-serious-environmental-contravention-charges-2189003.html> (8. 11. 2019).

Nqola, Robinson. 2019. "Numsa accuses police and ArcelorMittal of colluding against striking workers." *Eyrwitness News*. Dostupné na: <https://ewn.co.za/2019/03/31/numsa-accuses-police-and-arcelormittal-of-colluding-against-striking-workers> (6. 10. 2019).

Rangasami, J., T. Konstant a S. Manoek. 2016 "Police Abuse of Sex Workers: Data from cases reported to the Women's Legal Centre between 2011 and 2015." *Women's Legal Centre*. Dostupné na: <http://wlce.co.za/wp-content/uploads/2017/02/Police-abuse-of-sex-workers.pdf> (4.11. 2019).

Rektor, Tomáš. 2013. "Jak bolí znásilnění." *Psychologie.cz*. Dostupné na: <https://psychologie.cz/jak-boli-znasilneni/> (2. 9. 2019).

Shields, Rachel. 2010. "South Africa's shame: the rise of child rape." *Independent*. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/south-africas-shame-the-rise-of-child-rape-1974578.html> (30. 11. 2019).

South African History Online. 2019. "History of Women's struggle in South Africa." Dostupné na: <https://www.sahistory.org.za/article/history-womens-struggle-south-africa> (1. 12. 2019).

The Citizen. 2019. "FACTSHEET: South Africa's crime statistics for 2018/19." Dostupné na: <https://citizen.co.za/news/south-africa/crime/2178462/factsheet-south-africas-crime-statistics-for-2018-19/> (14. 10. 2019)

The Conversation. 2015. "South Africa needs a strong feminist movement to fight patriarchy." Dostupné na: <https://theconversation.com/south-africa-needs-a-strong-feminist-movement-to-fight-patriarchy-40508> (26. 10. 2019).

Vondra, Pavel. 2008. "Rasismu z JAR nezmizel, daří se mu pořád dobře." *Aktuálně.cz*. Dostupné na: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=602340> (2. 11. 2019).

Warren, Karen. 2001. "Ecofeminism." *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/ecofeminism> (20. 9. 2019).

Webster, Dennis. 2019. "Unemployment in South Africa is worse than you think." *Mail a Guardian*. Dostupné na: <https://mg.co.za/article/2019-08-05-unemployment-in-south-africa-is-worse-than-you-think> (5. 8. 2019).

Well Sharp. 2008. "Ecofeminism and the subsistence perspective: fostering cooperation, not competition." Dostupné na: <https://wellsharp.wordpress.com/2008/03/17/ecofeminism-and-the-subsistence-perspective-fostering-cooperation-not-competition/> (5. 9. 2019).

Writer, Staff. 2019. "South Africa crime stats 2019: everything you need to know." *Businessstech*. Dostupné na: <https://businessstech.co.za/news/government/340513/south-africa-crime-stats-2019-everything-you-need-to-know/> (5. 10. 2019).

Zvěřina, Jaroslav. 2016. "Feminismus a jeho současné podoby." *Centrum pro studium demokracie a kultury*. Dostupné na: <https://www.cdk.cz/feminismus-jeho-soucasne-podoby> (1. 10. 2019).

Dokumenty

Constitutional Assembly. 1996. *The Constitution of the Republic of South Africa*. Dostupné na: <https://justice.gov.za/legislation/constitution/SACConstitution-web-eng.pdf> (6. 10. 2019).

International Finance Corporation. 2018. *IFC helping break barriers for women in mining*. Dostupné na: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/region_ext_content/regions/sub-saharan+africa/news/women_in_mining (1. 9. 2019).

Southern African Legal Information Institute. 2014. *Judgement Arcelormittal and Vaal Environmental Justice Alliance*. Dostupné na: <http://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2014/184.html> (4. 10. 2019).

The South African National AIDS Council. 2017. *The National Strategic Plan*. Dostupné na: <https://sanac.org.za/the-national-strategic-plan> (4. 11. 2019).

WoMin. 2013. *PAR Research Framework 2013-2014*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/FPAR-Research-Planner.pdf> (24. 10. 2019).

WoMin. 2015. *Participatory Action Research Report Vaal Environmental Justice Alliance/WoMin*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/south-africa-report.pdf> (5. 11. 2019).

WoMin. 2015. *Declaration: Women Stand their Ground against Big Coal*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/women-stand-their-ground.pdf> (20. 9. 2019).

WoMin. 2015. *The Africa Mining Vision - A Long Overdue Ecofeminist Critique*. Analytical Paper. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/analytical-paper.pdf> (3. 12. 2019).

WoMin. 2015. *Participatory Action Research Report Vaal Environmental Justice Alliance/WoMin*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/south-africa-report.pdf> (7. 9. 2019).

WoMin. 2016. *Brief concept to guide national consultative workshops*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/docs/Campaign-Concept-for-National-Consultations.pdf> (5. 9. 2019).

WoMin. 2017. *WoMin Extended Three Year Operational Plan*. Dostupné na: <https://womin.org.za/images/2017%20WoMin%20Narrative%20Plan%202017-2019.pdf> (6. 10. 2019)

WoMin. 2019. *Cyclone Idai Statement*. Dostupné na: https://womin.org.za/images/pdf/Cyclone_Idai_Statement_Final_w-signatures_30_march_2019.pdf (4. 11. 2019).

Webové stránky

Arcelor Mittal. <https://arcelormittalsa.com>

Central Intelligence Agency. <https://www.cia.gov>

Crime Stats South Africa. <https://www.crimestatssa.com>

Crime Index for Country. <https://www.numbeo.com>

Department: Justice and Constitutional Development Republic of South Africa.
<https://www.justice.gov.za>

Encyklopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/ecofeminism>

Feminismus. <https://www.feminismus.cz>

Global Freedom of Expression. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu>

ONE. <https://www.one.org>

South Africa Women Activists. <http://southafrica.co.za>

South Africa History Online. <https://www.sahistory.org.za>

The Green Belt Movement. <http://www.greenbeltmovement.org>

Office of the High Commissioner of United Nations Human Rights.
<https://www.ohchr.org>

United Nations. <https://www.un.org>

UNAIDS. <https://www.unaids.org>

Women and Life on Earth. <http://www.wloe.org>

Women Hold Up the Sky. <https://www.womenholdupthesky.co.za>

WoMin: African Women Unite against Destructive Resource Extraction.
<https://womin.org.za>

World Atlas. <https://www.worldatlas.com>

The World Bank. <https://www.worldbank.org>

World Economic Forum. <http://reports.weforum.org>

Příloha A - Seznam úmluv a zákonů platných v Jihoafrické republice chránící zájmy žen a životní prostředí (anglicky)

Dokument	Popis
Universal Declaration of Human Rights (UDHR) (1948)	This is an international instrument that was originally intended to only be a statement of human rights principles, but because states have treated it as a document that creates government obligations, the declaration has achieved the status of customary international law. This means that states must ensure that their citizens enjoy rights set out in it (Ipas, 2006).
Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) (1979)	This is an international women's rights Treaty that imposes legal duties on member states to comprehensively protect women's rights. It came into force on 3 September 1981.
International Covenant on Economic Social and Cultural Rights (ICESCR) (1966)	This is an international legally binding instrument that advances the obligation of states parties to respect, protect and fulfil economic, social and cultural rights. It came into force on 3 January 1976.
International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) (1966)	This is an international legally binding instrument that advances the obligation of states parties to respect, protect and fulfil civil and political rights. It came into force on 23 March 1976.
Convention on the Rights of the Child (CRC) (1989)	This is an international legally binding instrument that advances the obligation of states parties to respect, protect and fulfil the rights of children. It came into force in September 1990.
The Indigenous and Tribal Peoples Convention (1989) (No 169)	This is an international legally binding instrument, addressing the fundamental principle that indigenous and tribal peoples should be consulted and fully participate in all decision-making processes that concern them. It came into force on 5 September 1991.
African Charter on Human and Peoples' Rights (or the African Charter) (1981)	This is a regional legally binding instrument, which was ratified by all African states by 1999. It came into force on 21 October 1986.
Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa (2003)	This is a regional legally binding instrument that was adopted on 11 January 2003 and came into force on 25 November 2005. All AU member states are expected to ratify this Protocol, and 36 countries had ratified it by 21 February 2013.
SADC Protocol on Gender and Development (2008)	This is a Southern African sub-regional legally binding instrument that aims to provide for the empowerment of women and is a tool used to set realistic, measurable targets, timeframes and indicators for gender equality and monitor and evaluate the progress made by member states (SADC, 2008). It came into force in November 2012.
SADC Protocol on Mining (1997)	This is a Southern African sub-regional legally binding instrument that came into force on 10 February 2000. Member States of SADC decided to establish a Protocol on Mining in order to adopt internationally accepted regional standards within the mining sector.

ECOWAS Directive on the Harmonisation of Guiding Principles and Policies in the Mining Sector (2009)	This is a sub-regional directive governing West African member states. The ECOWAS Council of Ministers adopted this Directive at its 62nd session in Abuja on 26 and 27 May 2009. ECOWAS Directives and their objectives are binding on all member states. However, the modalities for attaining such objectives are left to the discretion of states (ECOWAS, 2012).
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Příloha B - Seznam spolupracujících organizací s hnutím WoMin (v angličtině)

Země	Hlavní organizace	Další organizace
Burkina Faso	ORCADE	
DRC	Femmes et Justice Economique (FEJE)	LIFDED: Ligue des femmes pour le développement et l'éducation à la démocratie REFADEC: Réseau des Femmes artisanes pour le développement communautaire CENADEP: Centre Nationale d'Appui et de Développement Participative
Ghana	Ecumenical Association for Sustainable Agriculture and Rural Development (ECASARD) Third World Network	Network for Women's Rights in Ghana (NETRIGHT) Abantu for Development (ABANTU) Advocates and Trainees for Women's Welfare, Advancement and Rights (ATWAR) WILDAF Ghana
Kenya	KeNRA network Coast Rights Forum	Sauti ya Wanawake Reconcile Save Lamu
Malawi	Citizens for Justice	Women and Law in Southern Africa Rural Women's Assembly Centre for Environmental Policy and Advocacy (CEPA)
Mozambique	Forum Mulher União Nacional de Camponeses Justica Ambiental Hikone	
Niger	Groupe de Réflexion et d'Action sur les Industries Extractives au Niger (GREN)	
Nigeria	Ke bet kache Women Development & Resource Centre Environmental Rights Action (ERA) Health of Mother Earth Foundation (HOME-F) Centre for Children's Health Education, Orientation and Protection (CEE-Hope)	

Sierra Leone	Network Movement for Justice and Development (NMJD) Women's Forum on Mining and Extractives	
South Africa	ActionAid South Africa Women from Mining Affected Communities United in Action Rural Women's Assembly Southern African Green Revolutionary Council Global Environmental Trust Vaal Environmental Justice Alliance Alternative Information and Development Centre Trust for Community Outreach and Education	Groundwork South Durban Community Environmental Alliance
Tanzania	Haki Madini	Tanzania Gender Networking Programme Oxfam Tanzania Lindi Regional Association of NGOs (LANGO)
Uganda	National Association of Professional Environmentalists (NAPE)	National Association for Women's Action in Development (NAWAD) Kwataniza Women Farmer's Group Kakindo Orphans Care
Zambia	Zambia Council of Churches Evangelical Fellowship of Zambia Rural Women's Assembly Eastern and Southern Africa Small-scale farmer's Forum (ESAFF) Centre for Trade Policy and Development (CTPD) Green and Justice organisation	
Zimbabwe	Zimbabwe Environmental Lawyers Association Women and Land Zimbabwe Centre for the Development of Women and Children Centre for Natural Resource Governance Rural Women's Assembly Chiadzwa Development Trust	

Regional	Just Associates Rural Women's Assembly People's Dialogue	Southern Africa Resource Watch Third World Network La Via Campesina Uranium Alliance ROPPA
International	International Women and Mining Network (RIMM) UN Sisters of Mercy International Franciscans International FIAN International ActionAid International Gaia Foundation London Mining Network Gender Action	Accion Ecologica ActionAid International Mining Watch Canada Friends of the Earth International Publish What You Pay